

СВОБОДА НАРОДАМ — СВОБОДА ЛЮДИНІ!

ВІСНИК

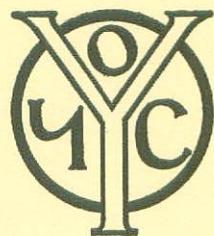
THE HERALD

Суспільно-політичний лісатник

ЗМІСТ

стор.		стор.
1	М. Понеділок — Телеграма	20
3	П. Кізко — Розгорнемо крила	22
4	Н. Ріпецький — Тисяча дев'ятсот про- кляті	23
6	П. Кізко — Сон Микити	26
10	О. Бабій — Роман Завадович	27
15	МАН — Перекладачі	29
17	Маніфестація в Клівленді	19
	В. Бофало відкрито Національний Дім	20
	А. Орликівський — Занедбана ділянка	31

В

С
ОРГАН ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ СВОБІД УКРАЇНИ

ВІСНИК

НОРМАЛІЗАЦІЯ З БАР'ЄРОМ

Дипломатичний календар цієї весни багатий подіями. Навіть побічний перегляд останніх ходів на європейській шахівниці, переконує, що не в боротьбі з комунізмом діло і не в справедливому мирі, про який так багато говориться на конференціях і конгресах. Пригадується думка Генца, секретаря Віденського Конгресу (на якум багато танцювали), рисловлена ним з приводу урочистостей у Відні 1814-15 рр., коли, прикриваючись гучними фразами про справедливий мир, кроїли карту Європи. „Крилаті фрази про відновлення суспільного порядку й політичної системи Європи, про міцний мир, побудований на справедливім розподілі сил, писав Генц, були потрібні для того, щоб надати цьому урочистому зібранні більшої величавості. Справжня ж мета Конгресу була в тому, що переможці зібрались для поділу здобичі, яку загарбали у переможених”.

В цьогорічних весняних нарадах, мов не було чого ділити, бо вони відбувалися аж через 10 років після незакінченої війни. Але, і на них, даючи Австрії незалежність, не забули наділити Москву правом експлуатувати нафтovі ресурси австрійців протягом 30 років. Важливим у цьогорічних весняних переговорах є ота двоторовість політичних засобів, яку застосовують обидві сторони. В противагу до західно-європейського оборонного пакту, Москва у Варшаві оформила вже існуючий свій східний мілітарний блок, на чолі з маршалом Коневим. Договір про „об'єднане командування” мав би вплинути на європейські країни і ЗДА, щоб вони приєналися, чи схилились до молотівського пляну „колективної безпеки Європи”, головним в якуму є об'єднання Німеччини. Тому то питання про участь Сх. Німеччини в об'єднаному командуванні, не вирішувано у Варшаві, його залишено на пізніше. Цим самим хочуть посилити позицію тих, які в Західній Німеччині домага-

ються переговорів з ССР про об'єднання Німеччини.

Майже одноразово з варшавською маскарадою, у Відні признано за Австрією незалежність. Але за це окремою декларацією чотирьох держав її змушені визнати й підписати стан невтраплітету. Не дешево дістали австрійці свою незалежність. Ні військових баз, ні жадних умов військових Австрія не має права укладати. А в придачу до того мусіла віддати Совєтській Радії на тридцять років нафтодобуваючий і нафтообробний район, на своїй незалежній території, який, очевидно, стане екстериторіальним. Австрійці, либонь, раділи після підписання миру, дзвонили дзвони у соборі Св. Степана й інших церквах. І під звуки їх Молотов заповів радикальну зміну советської зовнішньої політики, в якій Австрія мала б стати прикладом для інших країн. Простіше кажучи, прикладом невтрапліцького курсу в нормалізації Європи.

Свою діяльність для здійснення цього курсу, совєтські вельможі почали з Югославії. А перед цим, зонduючи умови для відновлення відносин з Югославією, московська преса підкреслювала, що переговори між Москвою і Београдом відбудутимуться на „найвищому рівні”. І дійсно до Београду прибули найвищі вельможі з Кремля на чолі з Хрущовим. На аеродромі перший секретар імперської партії, поминувши всі дипломатичні формальності, виголосив програмову промову, в якій Югославського диктатора назвав „Дорогий товарищу Тіто”. А далі заявив, що Москва вимітає „все, що накопичилося в ці роки”. Призвавши вину за розрив з Тітом за Совєтським Союзом, Хрущов за все обвинував мертвого Берію й Абакумова. Навіть югославські комуністи були здивовані з такого покаяння московського вельможі. Ні слова про ідеологічні розходження, ні згадки про те, який

комунізм вірніший, — бо не в ідеології і ортодоксальноті діло.

Ще в 1953 р. Тіто, в своїй заяві, так характеризував причину розриву з Москвою: „Причина зудару проста. Це — агресивні прагнення ССР до Югославії. Сталін холоднокровно й систематично готував підкорення Югославії, яка є центральною точкою в південно-східній Європі. Йому було мало того, що він після війни загарбав для Советського Союзу 6 європейських країн з населенням 80 міліонів, він простягав руку й до Югославії”. А деякі наївні політики Заходу покладали в свій час великі надії на ідеологічний розрив між Тітом і Кремлем, вважаючи вигнання Тіта з Комінформу за велику перемогу над Кремлем. Тепер Москва затіснює дружбу з Югославією, бо потребує в Європі нейтрального бар'єру. В інтересах Росії є створити цей нейтральний пояс, чи бар'єр від пів'ючі через Німеччину, Австрію і Югославію до залізних воріт над Дунаєм. Створення його послабить дуже силу Заходу і розв'яже руки Москві в її агресії на Сході, в Азії, де вона має більше виглядів на успіхи і покищо вірного союзника в багатолюдному Китаю.

Коротке сухе повідомлення про висліди семедених переговорів в Београді говорять мало. Ніхто не знає про що говорили і про що домовились комуністичні керманичі на острові Бріони. Важливим є, що Тіто з ворога знов стає приятелем Москви, покищо нейтральним між нею і Заходом, а це вже чималий успіх. Початок зближення зроблено і в Москві докладуть всіх зусиль, щоб воно міцнішало, а ідеологічна спільність, давніша „дружба” Россії до „слав'янських народів”, яких вона нераз „візволяла”, а найголовніше ненависть неселення до обох диктатур (малої і великої Імперії) — все це сприятиме зближенню між Москвою і Београдом. Заїво говорити, що югославський комунізм, (а він мало чим різиться від московського), на такій нормалізації посилився; не без користі час провели і московські вельможі — унормалізу-

вали. Тепер прийдуть умови ділові, стратегічні. Не даром же й пили так багато.

На черзі модної тепер нормалізації конференція чотирьох країн: ЗДА, Англії, Франції й ССР. Всі попередні дипломатичні ходи й лицедійства, були властиво вступом до неї. Рік тому в тій же Женеві, де намічається цьогорічна конференція, на подібній Конференції Молотов осягнув чималі успіхи. Там виведено Китай в люди, поділено В'єтнам і облегчено здобуття його комуністами. Тоді ж започатковано було й торги за Австрією, долю якої Молотов тоді узялений від вирішення німецької проблеми. Заправив високу ціну, щоб можна було спускати. Тепер німецька проблема буде головною на конференції і Кремль намагатиметься розв'язати її за зразком австрійської. За кулісами європейської політики на різних нарадах і конференціях ця проблема є найважливішою. Іде останній бій за Німеччину, за відновлення її, як сили, яка-б мала заповнити порожнечу в Європі, витворену після другої війни.

Вже перед підписанням австрійської угоди, британська преса натякала на „санітарний коридор” на заході. Мається на увазі ланцюг держав, які б відділили Советський Союз від Німеччини й решти Європи. Московсько-комуністичний бльок домагається об'єднаної, але нейтральної Німеччини, яка б позбавлена була права участі в політичних союзах, з гарантією, що на її території не буде жадних мілітарно-стратегічних баз. Інакше кажучи Москва намагається створити між східною й західною Європою нейтральний бар'єр, який би відділив один бльок від другого. В економічному відношенні таке об'єднання нейтральної Німеччини дало б Советській Росії найширші перспективи використовувати промисловій потенціял Німеччини для лікування імперської деградуючої господарської системи.

В запрошені яке вислава Москва до уряду Західної Німеччини говориться, що „Советський уряд вважав би для себе за честь прийняти в Москві, якнайскоріше канцлера Аденавера й інших представників, незалежної Західно-Німецької Республіки”. Покликаючись на національні інтереси народів обох країн, які, либо, диктують нормалізацію відносин з посильною торгівлею і тісною культурною співпрацею. І московські „пряники”, що їх вона пропонує в „по-

---

„VISNYK” — „THE HERALD”
Second Ave., New York, N. Y.
„Second class Mail Privileges Authorized at
New York, N. Y.”
I. Wowchuk Editor in Chief.
Address: P. O. Box 304, Cooper Station
New York 3, N. Y.

Е. М.

З НОТАТИКА

20.V.55. Смерть Айнштайна спричинила цілу повінь патетичних некрологів, де не бракує таких окреслень, як „перший громадянин нашої планети”, „найбільша людина доби” і навіть „над-людина”...

Що ж, все на цім світі відносне. Ця істина була знана людству ще задовго перед „теорією релятивності” (згадаймо Шевченкове: „Дрібніють люди на землі — Ростуть і валяться царі”). Занадто багато було зовсім не-академічного галасу ба й чисто голлівудської реклами навколо наукової діяльності Айнштайна, щоб не викликати у об'єктивного сучасника певної дози скептицизму. Фахівцеві чи нефахівцеві, понадто перестрашеному забобоном „відсталості”, трудно було підійти до його наукового дорібку критично, спокійно-зрівноважено, оцінюючи в його гіпотезах всі плюси й мінуси (яких, напевно, не бракує). Одне можна ствердити: над тим науковим дорібком, хоч він, є лише розвиненням ідей Льоренца, Рімана, Мінковського, тяжіла завжди якась таємнича двозначність. Той дорібок був окутаний якоюсь майже містичною кабалістикою (славнозвісні „три рівниння”, яких Айнштайн, либо ж, так і не розв'язав) і формулювання його часом дуже нагадували многозначні виповіді дельфійської пророції.

Думаю, що час — найліпший суддя. І до-перша час покаже, чи Айнштайнова теорія релятивності „є рівно епохова, як відкриття Ньютона”, про що поспішив проголосити Берtrand Расселл, до речі, теж ніби „найбільший філософ нашої доби”.

силеному товарообміні”, знаходять споживача серед націонал-пацифічної частини населення Німеччини.

Два роки тому Черчіль в своїй промові в Палаті Громад радив зустріч чотирьох на „найвищому рівні” і тепер до неї приходить. Про рівень її говорити ще рано, але дорога до неї з великими закрутами. Москва грає всіма козиряма, вона мусить це робити, бо тільки зовнішні політично-дипломатичні успіхи утримують імперію від внутрішнього протиімперського тиску, помогаючи рятувати імперську кризу.

Але окрім науковости, як такої, з ім'ям Айнштайна апологети його в'яжуть ще такі окреслення, як „філософ”, „борець за моральні вартисти”, „апостол миру”, „оборонець справедливости” і т. інше. Словом, ходить про Айнштайна, як громадянина й суспільно-політичного діяча, сказати б, *homo politicus'a*, яким Покійний безперечно був (його участь в творенні й застосуванні атомової бомби).

І тут мимоволі кортить навести цитату з одної з некрологічних статей. Йшла розмова про відтворення німецької збройної сили, а це, як завважує автор статті, „наповнювало Айнштайна жахом”. Спитаний, а чи не страшить його також можливість залияття Європи московськими ордами, Айнштайн мав відповісти:

„Очевидно — ні. Вони (москалі) не мають в собі історичної агресивності. Занадто часто вони самі були жертвою її. Певна річ, забрали Мадярщину, Чехословаччину і Польщу, але ж то було очевидною самообороною”.

So sprach „апостол миру й справедливости”.

На потіху можна додати, що думки, наблизжені до того роду „наукових думок”, виголошує також п. А. Тойнбі, теж ніби „найбільший історіософ сучасності”. Справді, живемо в добі „релятивізму” і... кабалістики.

5.VI.55. Правдоподібно, кожна доба варта своїх репрезентантів, бо кожна доба має свій стиль. Наша, що так скажу, „голлівудська” доба не є в цім відношенні, винятком.

Музика — Шенберг і Стравінський, пластика — „геніяльний” Пікассо, наука — Фройд і Айнштайн, література — бестселлери й камікси. Поезія і драма, взагалі, не існують. „Організовано” всю цю механіку так зручно, що, якби десь з'явилися нові Бетговен чи Шекспір, — доля їх була б незавидна: вони були б ліквідовані в зародку, забиті змовою мовчання, „викінчені” в рекордовому часі при помочі „більшості” і в ім'я „рівності”. Всі області духової творчості запаршивлені якоюсь світовою сренбургівчиною, що розплоджуються, як епідемічні мікроби.

7.VII.55. Яким здійсненням, здавалося фантастичного, пророцтва звучать нині слова Достоєвського:

Вищі здібності виганяють і витереблюють. Ціцеронові відтинають язик, Копер-

Михайло Кушнір

ЗАВДАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Поняття, замкнене в слові „культура”, можемо цілковито змістити в більш зрозумілому слові „творчість”. А що таке творчість? Кажучи про творчість, маємо на думці цей світ, що його творить людина; світ, що його початки губляться в таємниці всебуття... Виділення окремого світу, визнаного за твір людини, спонукало, як відомо, уяву античних поетів до створення міту про Прометея, а в нашій християнській добі поглиблює віру в співпрацю людини з Богом у цій царині, призначений людям.

Виразне усвідомлення цієї окремішності людського світу потрібне для встановлення вихідного пункту культури — творчості, а саме, що основний рушій людського світу — це дух, як підмет творчості, і що, кажучи про творчість (культуру), треба мати на думці плекання цього

духа, що виявляється в творах і живе в них. Мова, йдучи за явищем, звичайно охоплює його в цілості, тому називає творчістю однаково духовний процес творчості, як і духові його висліди. Цей факт не повинен затемнювати проблеми духовності тим, хто розуміє, що духові вартості, закладені в творених речах, „живуть” тільки через те, що впливають знову на людей, підтягаючи їх на вищий рівень творення.

Тому найважніший продукт культури це людина з її духовістю. Людина, якщо має бути вічна, не може бути абияка. Вона несе на собі відповідальність за майбутнє цього світу, що його має творити з Божого натхнення. Культуру слід розглядати з пункту зору людини. Людину шукаємо в її творах. Ступінь „культурності” думки

никові виколюють очі, Шексніра каменють — ось Шігальовщина! Раби мусять бути рівні.

(Ф. М. Достоєвський — „Біси”, глава VIII).

Сліпці, сноби й спекулянти без відпочинку пишуть і видають сотні томів про укохану „Росію” — ce grande inconnue, з цитатами з Маркса й Герцена, Ласля й Леніна... Але нікому в голову не прийде ознайомитися з елементарним курсом справжньої історії „Росії” і звернутися до **властивих** джерел, не „дезінформації”, а таки — інформації.

До речі, сучасні „знавці Росії” і „комунізму” виразно уникають саме „Бісів” Достоєвського. Перекладається і пропагається „Карамазових”, „Злочин і кару” — все, що хочете, лише „Біси” — так, якби їх цілком не було.

А шкода, бо Достоєвський („Біси”) і Салтиков-Щедрін („Історія певного міста”) дають значно більший (і то **джерельний**) матеріял, аніж напр. „Капітал” Маркса, творчість Леніна й Троцького чи советська статистика.

Але й советознавство „організовано” так само, як всі інші галузі думки й знання, ц. т. герметично зчинене і для знання, і для думок.

Веселенська доба, що й казати!

9.VI.55. Від довгих тридцяти п'яти літ сто-

їть альтернатива. **або** большевізм, **або** „расчлененіє” — третього не дано. Якщо большевізм в свідомості урядів і держав є справді світовим злом, тоді розпад сов-імперії є **єдиним** рятунком. Так говорить нормальна логіка.

В дійсності ж ми бачимо на власні очі, що уряди й держави світу, за рідкими винятками, тільки те й роблять, що всіма засобами зміцнюють і репарують Москву, яка наочно тріщить від внутрішнього розкладу. Та ще й перфумують сморід її історичного гниття відповідними „ідеологічними” перфумами. Що більше, для продуктів цього **по-російського** розкладу й гниття (т. зв. комунізму) великорадянські суспільність ласково достарчили Москві нових величезних просторів не лише в Азії (де просто-ру багато), а й в насиченій культурою й історією західній Європі, яка була **єдиним** страшаком і обмежувачом історичної „Росії”.

Все робиться навпаки логіці й найпростішому розуму. Чим же це пояснити? Кажуть, що то „помилка”. Але ж коли помилка безперерви, протягом десятиліть, повторюється, тоді слово „помилка” тратить сенс. Помилитися можна раз, два або три. Коли ж ту саму помилку робиться протягом чвертьстоліття, тоді треба для цього знайти принаймні іншу назву.

даної епохи можна пізнати з її дбайливості за вартості людини.

З цього виходить, що дбайливості за культуру не можемо обмежувати до науки, філософії, літератури та мистецтва. Це був би ідеологічний примітив. Примітивом називаю думку, що треба дбати лише про ці ділянки, в яких виявляється творчість індивідуальної геніяльності одиниці. Бо ця думка, зв'язана з іншою, а саме, що в усіх інших ділянках, в яких індивідуальність затрачується в збірній творчості, одиниця не несе за неї відповідальності, а тому рівень її „культурності” — це справа для „культур” байдужа. Людина всюди ця сама, все, що вона витворює є її творчістю. Людський світ — це твір не тільки індивідуальної геніяльності. Проблеми культури супроводять людину, що вона не робила б і ким би вона не була.

Ці проблеми діляться здебільша на п'ять груп: а) справи внутрішнього життя з повинностями супроти Бога й себе самого. Тут є місце для культури релігійного та етичного духа, почувань, сумління, характеру, обичайності та чести;

б) культура духових справ, зв'язаних з діянням, цебто культура волі, витривалости, мужності й доцільності розумної боротьби та праці в усіх ділянках: у політиці, в громадській праці, економічній, фаховій;

в) культура розумної праці, пізнання в усіх дисциплінах науки, культура філософічної та літературної праці;

г) культура уяви естетичних почувань (поезія, мистецтво, товариське життя);

г) як окремий п'ятий відділ слід було б виділити справи виховання молодих поколінь, справи, в яких повторюються всі згадані вище аспекти культури зі спеціальним пристосуванням до завдань освіти та виховання.

З цього суцілу не можна виривати окремих фрагментів, як виключних ділянок культури, з двох причин:

1. У психологічному житті панує закон органічної інтегральності (все в усьому). Не буде доброго мистецтва, коли мистець не підсилить своїх здібностей культурою духововою, розумовою та культурою сумлінної праці.

2. Вирішний у цій справі факт, що душа одиниці — це витвір громадянства, в якому все органічно між собою пов'язане та зазнає взаємних впливів. Не створимо гармонійної цілості

з людського світу, коли будемо надто високо підносити рівень містецтва, або „філософії”, залишаючи одночасно культуру громадських понять та почувань на рівні дикунської обичайності. Якщо нашим ідеалом має бути людина повна та гармонійна, то такої людини не виховає громадянство неполовне та негармонійне. Це великої важості проблема в царині виховання.

З цим поняттям щільно зв'язана справа стилю, в якому ми творимо свій світ. Винаходи перших рухів життя устійнюються в утриваленні цього життя автоматизацією рухів. Кожній зжиттій групі людей буває притаманний спільній ритм рухів, що гармонізує це життя. Ця згідність та автоматична повторність витворює спільні риси стилю однаково в духовій культурі одиниць, як і у витворених взаєминах та речах. Від цього дужчає життя та виростає структура світу даної групи. Цей геній даний людині, як це відчували люди скрізь і завжди, від Бога. Цей геній — дитина рідного стилю, творить в його рамках з нього зачерпує надхнення, розвиває цей стиль. Не міг збувати нічого своєго, якби не шанував вже збудованого, не був би творцем, коли б не достосувався до стилю, що творився віками.

Отак зусиллями праці та геніяльності людини повстас людський світ, що його називаємо у відрізненні від природи — цивілізацією.

Цивілізацією називаємо формальний образ окремих типів об'єктивної культури. Це образ, що охоплює зі статичного боку світ, створений людьми, згідно з основними ознаками, спільними для споріднених культур. Існують цивілізації — латинська, візантійська, жидівська, туранська та інші. Внутрі кожної з цих цивілізацій кожний народ дороблюється шляхом культури власної індивідуальної цивілізації. Кожну живу культуру в її об'єктивних осягах слід важати за національну цивілізацію. Треба, щоб ця півілізація мала в добрій культурі живих сил народу своє джерело, яке наповнювало б її високовартісним дорібком усіх суспільних шарів та всіх регіонів. Треба, щоб ця цивілізація мала на своєму обличчі не тільки румянець життя, але й виразну різьбу національної індивідуальності.

Коли розглядаємо проблеми культури з по-гляду зусиль підмсту творення людини та національної збірноти, то розуміємо конечну потребу логічного відрізнення цеї творчої динаміки від

Проф др. Н. Плонська-Василенко

ЗРУЙНУВАННЯ ЗАПОРІЗЬКОЇ СІЧІ.

(з нагоди 180-ти річчя)

На Зелені Свята 1775 року була ліквідована Запорізька Січ, про що офіційно було оголошено Маніфестом в серпні 1775 року. Ця подія належить до числа найважливіших в історії України й входить, як ланка в ланцюг подій, які крок за кроком призвели до знищення таї автономії, якою користалася Україна в XVIII столітті. Цей ланцюг почався з скасування Гетьманства в 1764 році; далі — 1765 року — ліквідо-

вано полковий устрій Слобожанщини; одночасно було зліквідовано автономію й самоуправу Слобожанщини. Року 1764 було ліквідовано Новоу Сербію та Слов'яносербію-дво велики чужинецькі провінції, які користалися самоуправлінням, а разом з тим — Ново-Слобідський полк, оселений на південні від Нової Сербії, на смузі землі, відрівнані від Запорозьких Вольностей. На території всіх Слободських полків органі-

річевого надбання, що його охоплює поняття цивілізації. Не все в цьому надбанні — наш власний твір. Національні культури користають із привілею виміни, що невпинно відбуваються між надбаннями різних культур. Амбіція кожної культури — давати іншим якнайбільше. Але, щоб брати від інших, треба заслужити на це, власною культурою. Не все буває засимільоване в культурі.

Поганський народ, прийнявши хрещення, ввійшов до круга християнських цивілізацій. Ale це була справа формальна, доки народ не здобув цього добродійства в нутрішньо, своєю релігійною культурою. Що Прометей викрав із неба вогонь — на користь культури — це була поетична метафора. Але, коли мова йде про електричність, яка завжди існувала в природі, то вже чужі відкриття та електрифікаційні винаходи можна засвоїти тільки плекаючи відповідні науки. В хліборобському господарстві можна увійти в добу тракторів, але це буде формальність, доки людина не придбає відповідної культури, щоб належно обходитися із цим надбанням цивілізації.

Таким чином проблема культури вимагає відповіді на питання: як? Меншу вагу має питання: що. Хай би народ і не мав усього, що мають інші, хай би був бідний з погляду кількості надбання, але нехай це, що має буде добре якісне, цебто добре засвоєне, позначене питомим народові стилем та гармонійне.

„Культура” — це поняття майже таке саме широке, як „життя”. Бо це справді життя, тільки вищої категорії; життя, що ним керує людська воля творення. Як біологія не може не тільки

створити життя, але й відкрити тайни його динаміки, так і культурологія може мати на оці тільки поодинокі процеси творення, мериторичній ціlostі не може дати ради. Завдання її полекшує те, що вона знає вихідний пункт, прімум мобіле, спірітус мовенс, а саме людину — одиницю з її творчою душою, розширену в особистий підмет вищого ряду — в народ.

Культурологія може обсервувати життя народу, обсервуючи людину. Публіцист, культуролог, обсерватор і побудник творчої волі свого народу, не сягаючи філософічно до метафізичних початків і цілей існування народу, може ствердити, що мета культури даної національної збрігноти — це створення особовости народу в об'єктивній формі його цивілізації. Зберегти рівний пульс народу в ритмі свідомої праці, удержувати національне „я” у вічному горінні, дати цьому „я” видиме для світу обличчя — ось завдання культури.

Цих завдань, як я вже сказав, не можна заздалегідь означити. Можна випунктувати тільки деякі точки погляду на цей світ, як це я зробив вище, як робить різьбар, що мріє про велику статую з одної брили. Нехай кожний відлупує це, що йому потрібне, щоби побачити свій народ.

Я хотів показати, що існує тільки одна точка зору, з якої треба дивитися на цілість, а саме треба стати на становищі націоналістичної діяльності. Культура добра тоді, коли через повну людину витворює виразний суціль національної особовости, такий стрільчастий, щоби прapor його національної культури було видно з висот європейської цивілізації.

зовано гусарські і пікінерні полки. Ліквідація Слобідських полків викликала великі заворушення зокрема бурхливо реагували на перетворення на пікінерні полки козаки Південної України, де року 1768 вибухнуло повстання в Луганському, Донецькому та Дніпровському пікінерних полках-вони мало метою повернення козацького ладу. Комісія для складання нового „Уложення” — законів, що відкрилася в 1767 році в Москві, правила за яскравий доказ незадоволення України з ліквідації козацького ладу: низка міст вимагала від своїх обранців, що їхали депутатами до Комісії, щоб вони клопоталися не про нові закони, а про поновлення гетьманства і козацького ладу.

Хоч ліквідація Запорізької Січі в 1775 році не була несподіванкою, а була тісно пов’язана з загальною політикою уряду Катерини ІІ, але жадна подія 60 та 70-их років XVIII ст. не зробила такого великого враження на сучасників і не залишила такого глибокого сліду в пам’яті українського народу, як зруйнування Запоріжжя.

Запорізька Січ зайніяла виключне місце серед земель України і в психології українського народу. Козак в уяві українського народу став синонімом лицаря, оборонця, захисника від всякого ворога. Козакування в степу стало моральним обов’язком молодого українця, Запоріжжя стало школою шляхетності, лицарства, до якої прагнула молодь всіх станів України — і селян, і міщан, і, навіть, вельможного українського шляхетства, яке ще не розірвало з українськими традиціями і кістки якого ще не обросли польським м’ясом. Перекази й легенди, думи й пісні підносили славу Запоріжжя, і до вільного запорізького товариства йшли ліпші, хоробрі, відважні люди, які воліли вмерти у відкритому бою з ворогами, ніж конати в чужому кріпацькому ярмі.

XVII століття було апогеєм слави Запоріжжя. Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний вкрив ім’я Запорізького козацтва новою словою: походи на Чорне море, на Кафу, на Трапезунд і Царгород, похід на Москву, коли козаки врятували від полону королевича Володислава, нарешті, — знаменита перемога над турками під Хотином, р. 1621, яку панегіристи порівнювали з найславнішими перемогами історії. За Сагайдачного запорозькі козаки не обмежувалися

славними перемогами на війні, вони забирають голос в житті України: вписуються, як організована сила, до Київського братства, беруть під захист і оборону православну ієрархію в 1620 році, ведуть боротьбу проти поширення унії на Україні. Активна участь Запоріжжя в перший період повстання Хмельницького ще більше зміцнила престіж його війська, а підтримка Запоріжжям акції Мазепи дала в очах народу українського січовикам славу безкомпромісних, сміливих борців за незалежність України.

Рівнобіжно з військовою славою, Запоріжжя здобуло в очах українського народу значення „азіля”, тої землі обітованої, яка забезпечує всім, хто переступив кордони її, -повну, необмежену волю. Тому, що більше затягнувся вузол кріпацтва на Правобережній Україні, то більше селян тікало на Запоріжжя. Поруч війська Запорізького, осередком якого була Січ, зростало населення обширної території, яка набула назву „Вольностей Запорозьких”; там засновувалися слободи, хутори, населення яких хліборобило, випасало худобу. Коли року 1709, після катастрофи під Полтавою, Запорозьке військо з кошовим отаманом Гордієнком покинуло свої „Вольності” і перейшло під владу татарського хана, мирне сільське населення Вольностей залишилося й продовжувало жити так, як жило раніше. Крім слобід і хуторів на Вольностях були містечка, які часто мали укріплення з залогами.

Повернення Війська Запорізького під проводом кошового Малашевича з-під „татарської протекції” на свої старі Вольності, року 1734, започаткувало новий останній період історії Запоріжжя, період настільки своєрідний, не подібний до попереднього існування Запоріжжя, що з повним правом його називають добою Нової Січи. Тягнувся він лише 40 років, але за цей короткий час Запоріжжя пережило велику й глибоку еволюцію.

Повернення запорожців, сталося після багаторічних дипломатичних переговорів між російським урядом і запорожцями. Обидві сторони були зацікавлені в цьому: російський уряд був зацікавлений в тому, щоб мати міцний бар’єр в південних степах проти кримських татар. В момент останніх переговорів, в 1734 році, він боявся, що запорожці можуть виступити на боці Польщі в війні, яку вже підготовляла Росія. „Татарська протекція” була не легкою для за-

поріжців і вони прагнули повернутись на свої „Вольності”, до попереднього життя, з вільною рибною ловлею, з безмежними степами, де можна було випасати табуни коней, з тими слободами, з якими багато запорожців були зв’язані і господарськими, і дружніми, і родинними зв’язками. Запорожці були певні, що повертаються вони в ті самі умови життя, які були до виходу їх під хана, і дістають повну амністію від царського уряду-повне володіння всіма Вольностями. Свої права на землі розуміли вони, як свого роду васалітет: землі наші, козаки вони, „по нас” (з ними) належали кримському ханові, а тепер — разом з нами переходятуть до російського уряду. Російський уряд на те дивився інакше. Він вважав, що запорожці просто поверталися в російське підданство і не рахувався з їх правами на землі.¹⁾ На цьому ґрунті незабаром між російським урядом та запорожцями почалися тертя, які перейшли в тривалу боротьбу.

Тертя розпочалися з того, що, під час відсутності запорожців, сусіди, козаки Полтавського та Миргородського полків, почали селитися на лівобережних землях, які входили до складу Запорозьких Вольностей і заснували низку слобід і хуторів, поставили млини, розвели пасіки. Головна неприємність для запорожців полягала в тому, що землі ці опинилися під владою полковників цих полків, і, таким чином, вийшли з під володіння Коша. В той же час російський уряд охоче селив втікачів з Правобережної України, які тікали від панського кріпацтва, в зв’язку з закінченням терміну „слобід”, російський уряд призначав адміністрацію, будував форпости й укріплення, з гарнізонами російських військ. Таким чином, північні частини лівобережних і правобережних запорозьких земель були втрачені для війська.

З 1751 року становище запорожців, як власників земель, погіршало. Російський уряд оселив на запорозьких землях чужинецькі колонії — на правому березі — Нова Сербія, на лівому — Слов’яносербія. Обидві провінції заселені були переважно сербами. Уряд покладав на них великі надії, сподіваючись, що ці колонії, населення яких складалося з військовиків, стануть

міцним бар’єром — офіційно для охорони від татар, а по суті — від запорожців. Колонії мали військовий устрій, мали гусарські піші полки, для них було побудовано шанці — укріплення, відведені багато землі і дано всілякі привілеї. Командири цих колоній, зокрема Нової Сербії, Хорват, користалися довір’ям російського уряду, і мали широкі нововластя. Не задовольняючись відведеною землею, серби захоплювали сусідні землі запорожців, що викликало безперестанні суперечки і боротьбу за землю. Постійні скарги обох сторін до російського уряду завжди вирішувалися не на користь запорожцям — уряд підтримував колоністів.

Року 1753 Сенат ухвалив оселити на смузі землі на південь від Нової Сербії український козачий полк за зразком Слобідських полків адміністративним центром його стала фортеця св. Елісавети. Після заснування Слобідського полку збільшилися захоплення земель війська. Проте всі ці 30 років — 1734-1764 боротьба з захопленнями запорозьких земель мала випадковий характер і військо давало собі раду, відплачути за це тим, що виганяло займанців. Справи різко змінилися в 1764 році.

Року 1764 було переведено першу реформу на Україні з метою скасувати її привілеї: було ліквідовано привілеї Нової Сербії та Слов’яносербії і територію їх, з додатком території Слобідського полку (трикутник між рр. Інгулом і Орлом) та нової смуги Запорозьких Вольностей перетворено на Новоросійську губернію. Перед арміністрацією цієї губернії було поставлено вимогу-завдання всіма засобами збільшувати населення, а це перетворювало її в небезпечної сусіда для Війська. Запорожці зрозуміли, що перед ними стоїть ворог міцніший, ніж „новосерби” та „слов’яносерби”, і що епізодичні наскоки тепер заступає планомірна боротьба і захоплення земель.

Запорожці мобілізують всі сили для боротьби: вони надсилають до Петербургу комісію за комісією, до яких входять видатніші діячі Запорозького Кошу, і серед них Кошовий Петро Калнишевський. Ці комісії вели пертрактациї з Російським урядом, доводили йому права Запорожців на захоплені землі, кривду, яку робиться їм, покликувалися на привілеї польських королів, гетьманів. З запорожцями розмовляли видатні вельможі уряду, обіцяли, запевняли в

1) М. Е. Слабченко. Паланкова організація Запорозьких Вольностей. Праці Комісії для вивчення історії Західно-Руського та Українського права, в. VI, ст. 160-162.

доброму ставленні до них, приймали коштовні подарунки, але далі обіцянок не йшли, а тим часом захсплювали нові й нові землі. Терпець урвався запорожцям, і поруч з комісіями, з легальними заходами боротьби, від часу до часу запорожці збройно силою виганяли поселенців з своїх земель. Ця боротьба-легальна і нелегальна зміцнювалася й набувала все більш активних, рішучих форм з кожним роком. Така була зовнішня сторона взаємин Запорізького Війська з російським урядом, яка склалася за 40 років після повернення запорожців і скасуванням Запорізької Січи.

Я вже вказала вище, що Запоріжжя пережило за ці 40 років велику еволюцію. Перш за все змінилося зовнішнє становище Війська. Відпала цілком можливість вести власну політику і робити ті військові напади на Крим, які давали колись і славу, і великі матеріальні прибутки. З життя Запоріжжя відпала його герояка, яка давала йому ідеологічний зміст. Залишалася форма — без змісту. На кожному кроці Військо було обмежене в діях, зв'язане наказами російського уряду, за кожним кроком його стежили „резиденти”, які перебували в Новосіченському ретраншементі — полковники, чи майори російської служби.

Перед Запорізьким Кошем-Військовою старшиною, вставали тяжкі завдання. Було ясно, що старі методи утримання війська тепер були не на часі. В XVI-XVII ст. маса козацтва жила з військової здобичі, яка поділялася між всіма куреннями (іх було 40). Курені мали спільне господарство, в куренних будинках жили козаки, з куренної кухні годувалися, курінь забезпечував одягом зброяєю, кіньми. Були, правда, деякі інші прибутки: мит з перевозів, який платили подорожні купці, прибутки від льосування „військових” добр-луків, рибних ловель, мисливства, але всього було замало для XVIII ст. Перед лицем небезпеки захоплення Запорізьких Вольностей, з одного боку, і все наростиавших економічних труднощів Запоріжжя реорганізується.

Щоб утримати козаків — „нетяг”, потреба в яких зросла, Старшина посиленно розбудовує сільське господарство. Населення Запоріжжя швидко зростало, на степи йшли селяни з Правобережної України, рятуючись від зміщення кріпацтва, йшли „посполиті” з Лівобережної

Гетьманщини, де зростали повинності, а вільних незалежних посполитих швидко зменшувалося. Йшли з Слобожанщини, де відбувався аналогічний процес. З Запоріжжя втікачів не видавали — був споконвічний закон Запоріжжя, і всі ці втікачі, перейшовши кордони, вже не турбувались за майбутнє. Всі Запорізькі Вольності в XVIII ст. були поділені на шість великих частин: Паланок (Кодацьку, Самарську, Бугогардовську, Інгульську, Прогнайську та Протовчанську¹) Людність цих паланок була підпорядкована паланковим полковникам. В паланках були залюднені слободи, де й жили посполиті, які орали, сіяли, скотарили і частину постачали Війську. В 60-х роках, коли кошевим обрано було Калнишевського, Кіш почав звертати велику увагу на сільське господарство. В 1770 р. напр., було видано наказ полковникам стежити, щоб своєчасно було засіяно поля так, щоб вистарчило не лише на власне утримання населення, але й на продаж. Тим, що не мали достатньо худоби — наказано було позичити, чи наймати биків з військових черед²). Рівнобіжно з господарством в слободах з'являються зимовники — хутори козацькі, як власні, так і військові, в яких господарили козаки за допомогою наймитів.³)

Запорізький уряд 60 та 70 років приділяв велику увагу збільшенню населення. За думкою Калнишевського, всі кордони Запорозьких Вольності почали обсажувати слободами — щоб не було можливості просовувати далі поселення Новоросійської губернії. А разом з тим почалося своєрідна конкуренція між сусідами. Новоросійська адміністрація вживала всіх заходів, щоб перетягти з Запоріжжя людей, платила їм гроши, відводила землю. З другого боку запорожці охоче приймали втікачів; число їх було так велике, що було засновано кілька нових паланок — Орельську, Макарівську та Бариностенківську. В кінці 60 і на початку 70 років, коли боротьба за землю з Новоросійською губернією досягала великого напруження, запорожці не раз робили наскоки на прикордонні

1) М. Е. Слабченко. Паланкова організація, т. VII, ст. 206-207.

2) Тамож, ст. 188.

3) Тамож, ст. 217-228; М. Слабченко. Запорізькі Зимовники. Праці, т. III, Протоколи Комісії, ст. 469.

Олександер Огоблин

З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ ДУМКИ ДОБИ МАЗЕПИ

Кінець XVII століття на Україні — близкучі й бурхливі часи Гетьмана Івана Мазепи (1687-1709) — позначився великим піднесенням українського політичного, економічного й культурного життя. Але „вічний мир”, укладений між Московчиною й Польщею року 1686, який стверджував Андрушівський поділ України, і Коломацька угода українського уряду з Москвою р. 1687, що була дальшим кроком на шляху московського поневолення України, створили велику загрозу для Української Козацької Держави. Московсько-польський військовий Союз, втягаючи Україну до антитурецької коаліції, загрожував їй повною ізоляцією, і, в дальших своїх наслідках, цілковитою загадою державної й національної самостійності України.

Цей контраст внутрішнього зросту України (зокрема Лівобережжя) і політичного поневолення її Москвою й (на Правобережжі) Польщою мусів викликати певну реакцію як з боку провідних українських кіл, так і серед широких верств української людності. Національні моменти переплітаються з соціальними й нарастає поважний історичний конфлікт, у процесі якого ідея Соборної Української державності, ущерблена в добу руїни анти-українською політикою Москви й Польщі, відроджується й новою силою наснажує український національно-визвольний рух, росте ідея нової Хмельниччини — на цей раз проти Москви.

слободи Новоросійської губернії й виводили населення до себе: були переведені цілі слободи, Жовта, Зелена. Так в XVIII ст. Запорізьке Військо швидко переживає ту еволюцію, яку в свій час пережила Гетьманщина. Одночасно з розвитком сільського господарства розвивалася торгівля. Крім традиційної торговлі сіллю, яку запорозькі козаки і посполиті возили і в Гетьманщину, і в Польщу, великого значення досяг експорт кінських табунів та овець на різні ярмарки Польщі та Новоросійської губернії. В середині XVIII ст. відомі ярмарки на Запорозьких Вольностях. Дуже цінне джерело-опис майна, конфіскованого у старшини під час зруйнування Січі, показує яких розмірів досягло скотарство на Запоріжжі за останні роки його існування. Року 1775 Калнишевський мав 639 коней, 107 корів та волів, 13006 овець та кіз, разом 15,880 голів. Військовий писар Глоба мав 13774 голови, суддя Головатий — 1601 гол., старшина Нагай — 2551, старшина Гараджа — 2910 голів, козак Білий мов 888 голів, козак Смола — 587. За рік до того Калнишевський продав 14 тис. овець по 2 карб штука¹). Великі господарства були в козаків.

Цікаві цифри захопленої здобичі татарами

під час нападу 1769 року: у Калнишевського збрали 600 коней, у полковника Колпака — 1200 овець, 127 коней та 300 голів великої худоби, у козака Дудника — 250 коней і 70 волів, у козака Рудя 5010 овець, у козака Горголи 2000 овець, у в. писаря Глоби 4000 овець.²⁾

З посиленим розвитком господарства та торгівлі на Запоріжжі в XVII, і ще більше в XVIII ст., багатіла старшина. Під час конфіскації майна старшини в 1775 р. у кошового Калнишевського було взято золота і срібла в різній валюті на 42520 карб., крім того облики-векселя на кілька тисяч; у писаря Глоби — на 27648 карб. На Запоріжжі було широко розповсюджені позики; давали гроші під відсотки не лише приватні особи а також і саме Військо.

(Закінчення в наступному числі)

1) Н. Полонська-Василенко. Майно запорізької старшини, як джерело для дослідження соц. екон. історії Запоріжжя. Праці Комісії для вивчення соц. екон. історії України, т. I, Київ, 1932, ст. 77; Її ж таки: До історії повстання на Запоріжжі 1768 р. Науковий Збірник ВУАН, Нью-Йорк, т. I 1952, ст. 92.

2) М. Слабенко. Соціально-правова організація Січі Запорізької. Праці комісії для вивчення історії західноукраїнського та українського прав ВУАН, Київ, 1927, в. III ст. 323.

Одним з яскравих виявів цього конфлікту було повстання Петра Іваненка (Петрика).¹⁾

Петро Іванович Іваненко був полтавський уроженець, одружений з небогою генерального писаря Василя Кочубея, онукою полковника Полтавської Федора Жученка. Людина здібна, освічена й буvalа. він був старшим канцеларистом Генеральної Військової Канцелярії й користувався довір'ям та прихильністю, як свого родича Кочубея, так і самого Гетьмана Мазепи. Петрик був добре обізнаний з тогочасною українською політикою. Переконаний український державник, Петрик розумів усю небезпеку для України з боку Москви й Польщі й вважав, що союз з Кримом (і, мабуть, Туреччиною) був би важливою, а на той час чи не єдиною гарантією державної самостійності України. Є всі підстави думати, що Петрик був довіреною особою керівників українських кіл, з доручення яких він уклав союзний договір України й Криму 1692 року.

На початку 1691 року посланий у службових справах до Гадяча й Полтави, він подався на Запоріжжя, де його незабаром було обрано на військового писаря. На весні р. 1692 Петрик вирушив до Криму й 26. травня, у Казикермані, склав угоду з Кримським Ханством, скеровану проти Московщини. Цей договір був укладений між двома „вільними державами” — Україною („Малоросійське Панство”, або „Князівство Малоросійське, Київське й Чернігівське і все Військо Запорозьке”) і Кримом („Панство Кримське”), на засадах рівності й обопільності зобов’язань. Перший пункт договору застерігав, що „Князівство Київське й Чернігівське з усім Військом Запорозьким і народом Малоросійським має бути увільнене, (цебто самостійне й незалежне) при всяких своїх вольностях”. Територія Української Держави мала бути поши-

ренна й на Правобережжя. Пункт V договору казав про те, що „Чигиринська сторона з усіма містами (цебто Правобережжя, має бути під владою Князівства Малоросійського й Війська Запорозького, в тих межах, що Хмельницький завоював з ордами (Кримськими) від поляків”, сюди мали переселитися також Слобідські полки, які складалися здебільшого з правобережних вихідців (п. IV). Договір застерігав основні політичні та економічні інтереси України та Запоріжжя (обопільне право торговельних стосунків між Україною і Кримом; право вільного мисливства, рибальства й добування соли на долішньому Дніпрі та інших річках; порядок дипломатичних та консулярних зносин, тощо). Головною метою договору було, з військовою допомогою Криму, визволити Україну з-під московської влади.²⁾

Влітку того ж (1692) року до цієї угоди приєдналося й Запоріжжя, їй Петрик, обраний гетьманом, за допомогою Кримського Війська, розпочинає збройну боротьбу проти Москви (походи 1692, 1693, 1694 і 1696 років).

Але акція Петрика не вдалася. Військова спілка з Кримом була дуже непопулярна серед української людності, надто-ж на півдні, який зазнав важких руйнацій під час воєнних дій. Соціальна програма Петрика, який виступав речником інтересів нижчих верств суспільства, була цілком не прийнятна для старшин. Гетьман Мазепа, вражений ще гетьманатом Петрика, виступив проти нього разом з московським військом. Петрик не дістав також рішучої підтримки ні з боку Запоріжжя, ні навіть Криму, що спричинилося до військової поразки повстання. Це й вирішило долю цілої акції Петрика.

Після 1696 року Петрик залишається гетьманом т. зв. Ханської України (частина Півленної України між Богом і Дністром, що входила до складу Кримського Ханства) й був ним (з деякими перервами) ще в 1711-1712 роках. На нашу думку це його мав на увазі Мазепа у своїй відомій „Думі іли пісні”.³⁾

Жалься, Боже, України,
Що пе вкупні має сини!

2) О. Оглоблин, Ескіз з історії повстання Петра Іваненка (Петрика), Київ, 1929, ст. 21-24.

3) Див. Гетьман Іван Мазепа: Писання, Краків-Львів, 1943, ст. 28.

1) Докладніше про це — в наших працях; опублікованих у виданнях Української Академії Наук („Юліанічний Збірник на пошану акад. Л. І. Багалія”, Київ, 1927. „Записки Історично-Філософічного Відділу УАН”, кн. XIX, XXIII, XXV.) і передрукованих у збірнику УАН „Студії з Криму” (Київ, 1929). Крім того, див. наші розвідки: „Боротьба старшинських угруповань на Гетьманщині в кінці XVII ст. і виступ Петрика” („Записки Історичного та Філологічного Факультетів Львівського Державного Університету ім. І. Франка”, т. I., Львів, 1940) і „Нові матеріали до історії повстання Петра Іваненка (Петрика)”, вид. УВАН, Авгсбург, 1949.

Єден живе із погани,
Кличе: „Сюда Атамані!
Ідім Матки ратувати,
Не даймо єй погибати!

Дальша доля Петрика невідома.

Історія Петрикового повстання ще мало досліджена. Стара історіографія шукала в цьому передусім соціальні моменти і взагалі не надавала йому належного значення. Документальні студії, розпочаті нами в половині 1920-х років, ще могли бути завершенні в советських умовах, й зібрани нами архівні матеріали здебільшого залишилися неопублікованими. За останні роки миємо навіть спроби завернути історичну науку в цьому питанні на цілком хибний шлях.

Ще року 1925 український советський історик М. Яворський, без жадних підстав, висунув думку, що повстання Петрика вибухло „завдяки московським інтригам”⁴⁾. З приводу цього ми писали тоді (р. 1927): „Повстання Петрикове настільки яскраво виявило антимосковські змагання українського суспільства, що вбачати тут московську інтригу було б дуже необережно”⁵⁾.

Це не перешкодило, однак, іншому історикові (вже не советському), Др. Миколі Андрусякові, кілька разів, аж до останнього часу, вперто повторювати, що „акція Петрика була водою на московський млин”, знов — таки зовсім не турбуючися про будь-які докази на користь цього дивавижного твердження.⁶⁾

Спроба Др. Андрусяка пов’язати виступ Петрика з інтригою московського воєводи кн. Василя Голіцина („Київ”, Філаделфія, 1951, I „Самостійна Україна”, Чікаго, Ст.-Пол. 1951, II, ст. 27) свідчить лише про незнання загально відомих фактів: Голіцин був засланий у вересні 1689 року і політична кар’єра його закінчилася назавжди, а Петрикова акція почалася щойно р. 1691.

Тим часом усі документальні матеріали цілковито стверджують думку добре поінформованого сучасника, козацького історика Самійла Величка, що Петрик мав намір, „щось полезное сотворити і (Малую Росію). от владіння

4) М. Яворський: Нарис Історії України, ч. II, Катеринослав, 1925, ст. 155. Розбивка скрізь наша.

5) О. Оглоблин, Ескізи з історії повстання Петра Іваненка (Петрика), Київ, 1929: ст. 4.

6) М. Андрусяк, Історія Козаччини (курс викладів), Мюнхен, 1946, ст. 113.

Московского віддалити”⁷⁾. Основна мета Петрика була — визволення України від усякого чужого панування, передусім з-під московського ярма. В численних універсалах, листах, відозвах, розмовах (тоді занотованих) Петрикових завжди повторюється цей головний мотив.

Наведемо кілька прикладів: В листі до Запорозької Січі з дня 18. травня р. 1692 Петрик писав: „Ми, взявши Господа Бога и Пречистую Його Богоматір на поміч, незабаром підемо з ордами для відіbrання від московської влади милюї отчизни своєї України”.⁸⁾ В іншому листі до Січі (12. VII. 1692) він пише: „Щоб ми більше нічієго ярма і московського, і польського не носили на своїх вольних шиях і не терпіли такої від ворогів своїх неволі, которая нас від Москви і від Ляхів потикает гірше, ніж від бессурманів”⁹⁾. А в Універсалі до людності Полтавського Полку з дня 29. XII. 1692 року Петрик заявляє: „А теє відайте, що ця війна на Москвяля піднялася не для чого іншого, але для ваших вольностей і загального всенароднього послопитого добра...”¹⁰⁾

Документ, що його тут подаємо — лист Петрика до Січі з дня 22. червня 1692 року — не тільки стверджує анти-московський характер Петрикової акції, але докладно й глибоко з’ясовує, як загальні цілі його політики, так і конкретні заходи її, зокрема щодо порозуміння з Кримом. Аналіза анти-української політики Москви в листі Петрика свідчить про високий рівень української національної свідомості й державницької думки того часу. Й мимоволі згадуються величні слова Гетьмана Мазепи, який казав П. Орликovi (17. IX. 1707 р.): „Пред Всеvidуючим Богом протестуюся й на тому присягаю, що я не для приватної моєї пользи, не для вищих гонорів, не для більшого з bogачення anі для інших яких нибудь прихотей, але для вас всіх, под владою і рейментом моїм зостаючих, для жінок і дітей ваших, для общого добра матки

7) Літопис Величка т. III, Київ, 1855, ст. 192-193.

8) Московський Архів Міністерства Закордонних Справ, „Малоросійські подлинні акти” (фото-копія в нашому архіві.)

9) ібід.

10) Московський Архів Міністерства Закордонних Справ, „Малоросійські подлинні акти”, ч. 863/848/ (Фото-копія в нашому архіві), (Днв. Літопис Величка, 111, 112).

моєї отчизни бідної України, всього Війська Запорозького и народу Малоросійського і для підвищення й поширення прав і вольностей військових, хочу тое при помочі Божій чинити, щоб ви з жінками й дітьми, і отчизна з Войськом Запорозьким так од московської, як шведської сторони не погибли".¹¹⁾

Лист Петра Іваненка з дня 22. VI. 1692 року не був ще повністю ѹ справно опублікований. Лише уривки (і то здебільшого в московському перекладі) було вміщено в працях М. Костомарова („Мазепа й Мазепинці") і Д. Яворницького („Істочники для історії Запорожських Козаків", т. I).

Документ друкуємо тут повністю з фото-копії оригіналу (властиво, тогоджаної копії), що знаходиться в Московському Архіві Міністерства Закордонних Справ, у збірці „Малоросійські подлінні акти", ч. 851 (836).

11) І. Борщак¹ Мазепа, людина ѹ історичний діяч. — „Записки Наукового Товариства ім. Шевченка", т. 152. вип. I, Львів, 1933, ст. 21, (окрема відбитка).

Додаток

Мосцѣ Пане Отамане кошовыи и все старшии и меншии славного Войска Запорозского Низовое Товариство.

Килко крот уже я писал до Вашмосцѣ, добрих молодцов, славного Войска Запорозского, ознаймуючи, для яких я мѣр, оставивши писарский, з Божей ласки и вашеї мнѣ даный, уряд, прибilem до Казикермена¹), и о яких дѣлех, ку цѣлости и оборонѣ милю отчизны нашої, Малої Руссї, и васъ, добрих молодцовъ, Войска Запорозского, трактовати с Панством Кримским зачalem; о том, кончивши все дѣло обещалемъ ознаймити Вашмосцѣмъ, добрым молодцам, Войску Запорозскому; в тих теды листах моих о прибытию в Кримскую сторону и о зачатію мирного дѣла в кортцѣ ознаймилем Вашмосцѣмъ, а тепер, скончивши, хвала Господу Богу, все дѣло доброе, о всем выразнѣй ознаймую. Албовѣм прибывши я з Батурина на Запорожje, якъ много часу при Вашмостех, добрих молодцах, пожилем, так завше старшим и меньшим вам, добрым молодцам, выражне говорилем, в яком небезпеченствѣ найдуется Малороссийский Край наш, и до якого через ненавистных монархов приходит упадку отчизна наша. Гдышк тыле монархове наши, межи которими мешканie свое мѣмъ, власне, як лвѣ лютые пащоки свої роззявивши, хотиши нас коли колвек поглотити, сѣрѣч учинити своими неволниками; и не дивно ж кролеви Полскому, поневаж здавна мы его были подданые, а за Божію ласкою и помошью, з ордами за Хмелницкого выбивши с подданства, такую ему учинили шкоду, ѿ якої он и до сих час не может поправитися, для чого

¹) Казикерман (Гази-Керман, нині Берислав, турецька фортеця на дих долішному Дніпрі.

всѣми силами цтарает як бы могль обняти в подданство Малороссийский Край нашъ и тую свою черезъ нас учиненную одомстити шкоду. А хан Кримский за тое на нас враждует, иж мы ему и всему Панству Кримскому, в сусѣдствѣ мешкаючи, як з давних часов на полѣ и на водѣ чинили шкоду в людех и в набитках, так и тепер чинимо завше. Леч дивно Московским царям, которое не через мѣръ нас обняли, але доброволне для вѣри христянскої продкове наши им поддалися. До того звѣши наш край Чигиринский на Заднѣпрскую сторону²), обсадилися нашими людми от всѣх сторон неприятелских, и отколь колвек неприятел войною прийдут, то наши городи и села попалиши и людей с потребу набравши, назад поворочают, а Москва завше за нашими людьми, як за стѣною, знайдует в цѣlosti; и тим всѣм не контентуючися, старает всѣх нас починити своими холопами и неволниками, для чего первой наших Гетьманов Много-грѣшного и Поповича³), которое за нами стояли, забрали зовсѣм в неволю, а потом и нас всѣх хотѣли загорнути у вѣчное свое подданство, але им Господь Богъ, для невинних нашей братий душъ, не допомогль в доскональсть привести их замисловъ. Албо вѣм гды хотѣли, збуривши Крим, осадити ратными людми Казикерманские городки⁴), а потом, загнавши наше войско из Сѣчи, учинити по городах воеводы, але же не могли доказати, теди допустили тепершнему Его Милости Пану Гетману⁵), подавати старшин городової маestности, которая то старшина, подѣлившиша нашею братиею, позаписовали собѣ и дѣтям своим у вѣчность, и тилко, ѿ плуг не запрагают, а вже, як хотят, збиткуют и робят, як неволниками своими. Для чего теди Москва нашим старшим тое чинити над нашими людми допустила, аби наши люде таким тяжким подданством оплошѣли, и якъ схоят оніе москалѣ доказовати над нами своих замисловъ, то есть учинивши по городам воеводы свої, узяти нас в работу вѣчную, то жеби наши люде в том им не противилися, а поколь наши люде, через такие збитечные здирства и тяжари, замыжичѣют и оплошѣют, они, москали, тим часом Днѣпръ и Самар осадити своими городами, якож уже у Орлѣ городѣ и на Самаррѣ в двох городах⁶), Москву посадили, а сего лѣта над Днѣпром, у Протовчѣ и на Самарѣ на килкох мѣсцях города чинити мѣли. До того зась и тое я вам, добрым молодцом, Войску Запорозскому, много кротне, прекладалем, же король Польский, мающи уразу на царей Московских, ѿто не воевали Криму, хотѣл з Ордами ити на Москву и первой одобрati у свое подданство нашу Україну, а потом мѣл воевати Москву, чого если бы доказал, то чи гаразд бы было нашей Українѣ. Кдышк сами ви, добре молодци, всѣ того добре

²) Лівобережжя, „Край Чигиринський" — Правобережжя Надніпрянщина.

³) Гетьман Іван Самойлович, (1672 — 1687).

⁴) Турецькі фортеці на долішному Дніпрі: Казикерман, Мустріт (Нусрет) — Кер ман (Тавансък), Мубарск — Керман, Аслан (Іслам) — Керман (Ослам Городок) і Шингірей (Шах-Керман, Саксагань).

⁵) Гетьман Іван Мазепа (1687 - 1705)

⁶) Фортеці Новобогородицька (1688) і Новосергіївська (1689)

свѣдомы, що чинилося За Чернецкого⁷⁾), и за інших пановъ лядских, котріе розными часы з войсками полскими выходили воиною на нашу Україну, і якіе чинили над нами мародерства. Чи не было нашей брати по паях и по полонках у водѣ, и чи не примушены были козацкіе жоны, абы своѣ дѣти парили у укропѣ; албо на морозѣ лиде чи не поливали ляхи водою и за холяви огню чи не сипали, так же худобы от людей жолнѣре чи отбирали. Чого ляхи оны не забули, але и тепер еще чи не будут над нами чинити. А если бы и Московскіе царь до кончили с ханом Кримским своего миру, яко уже послала своего до Криму выправили, а нас, як ся вышише доложил, осадили над Днѣпром и над Самарою своими городами, то чи не доказали бы своих замыслов, же первой наши паны нас би притерли, а потом оны, москалѣ, як птаху пудкубеную, хоч и крила маючого безпечне взяли и вѣчными своими учинили неволниками. Бо если бы кроль Польский, албо царь Московские с ханом Кримским вѣчный покой утвердили, то до кого бы уже нам удастися, и кто бы нам в такой бидѣ додал помошы. Але, як тепер за Москвою нас будучих татаре берут у неволю и як хотеть збѣткует, так и тогды еще бы брали и збѣтковалиси и лѣпшай, а в городках Казикарменских знову давали бисте от звѣру и рибы десятину, а от соли и от козака по пул талера. Тоє теды, як через увесь час житія своего в Сѣчи всѣм Вашмосцем, добрим молодцом, Войску Запорозскому, перекладаючи, радилем много начальним товаришом, аби и за такое дѣло хто ся взял и не дал от таких явных небезпеченствъ прийти до остатнаго упадку нашей милой отчинѣ Українѣ. Але поневаж никто з Вашмосцѣй за тое взятия и стояти за своими людми не схотѣль, а вже час той приходил, що наша Україна мѣла бити заневолена, теди я, яко уже отца своего, жону, дѣти и тровныхъ своихъ з маєтком не подлым оставивши, для того прибылем до вас добрихъ молодцовъ на Запороже, так тепер, взявши Господа Бога и Пречистую Его Богоматерь, христіянскую Заступницу, на помощь, взялемся за тое дѣло, которое ку цѣлости и охоронѣ милой отчинзы нашей Малой Россії и для помноження волностей вашихъ, добрихъ молодцовъ, Войска Запорозского, стягається. А потом, прибивши до Казикармена, трактовалем о чиненю мира з беем, Его Милостю, Камел-Мурзою⁸⁾). А потом, прибывши до Перекопу, тѣхъ пункто и присягу, котріе в Казикерменѣ чинили, з наяснѣйшим Ханом, Его Милостю, и зо всѣм Панством Кримским, на вѣчные часи подтвердили есмо⁹⁾). Що очима своими посланцѣ виши, Леско Сыса с товариством видѣли и вамъ, добрим молодцомъ, Войску Запорозскому, може уже казали. Яко теди не для своеї отчинзы и славы, Богъ видит, але для цѣлости и обороны Малороссийского нашего Краю, и для помноженя и охорони волностей войсковыхъ Войска Запорозского Городового и Низового и для волной войсковой в Днѣпрѣ добычи сее дѣло я зачалем,

⁷⁾ Стефан Чарнецкий, гетьман польний коронний, польський полководець половини XVII ст. великий ворог і руйнатор України.

⁸⁾ Кемаль - Мурза, бей Казикерманский.

⁹⁾ Договір, укладений Петриком з Кримом 26. V. 1692р., опублікований нами в „Ювілейному Збірнику ВУАН на пошану акад. Д. І. Багалія”, Київ, 1927, ст. 7720-744.

так жеби вам старшимъ и меншимъ, добрим молодцом, славному Войску Запорозскому, все тое от мала и до велика было вѣдомо, посылаю я пункта и присягу свою до Вашмосцѣй, котріе, іменем всей Україны нашоѣ, Малороссії и всего Войска Запорозскаго учинивши, далем Панству Кримскому, а Его Милость Камел-Мурза бѣй свои пункта и присягу котріе от усего Криму мнѣ даль, тут же посылаю. Зачим хотѣте Вашмосци, добріе молодцы, Войско Запорозское, тые пункта от слова до слова в послополитой радѣ вычитать где так розумью, же ничего шкодливого собѣ и отчизни нашей милой не знайдете. А если бы хто з Вашмостей хотѣл мовити, для чего маємо воевати своих отцовъ и теж маток, жон своих и приятелей; албо если спустошимо сей край наш, то где дѣнемося, и хто даст нам хлѣба, теди ни дай того Боже, абысмо воевали свою отчинзу, и я вамъ, добрим молодцем, прекладаю, же що то за добрий птах, который калют и псуєт свое гнѣздо, и що то за добрий панъ, который воюет свою отчинзу. Гды теды прибудемо до Камянного¹⁰⁾), и Вашмосць добріе молодцы, хто схочет з нами теперишней дорозѣ допомогти компанії тут же из Сѣчи прибудете, то будемо з вами мѣти пораду, куда з ордами повернемося, жебысмо городем своим и селам и людям, в них будучим, жадноѣ и найменшої не учинили кривди. Бо не для то есмо зачали тое дѣло, жеби воевали своих людей, але для того, абысмо при Божій помочи освободин их и себе от московскої и пановъ нашихъ драпѣжной неволи. А якъ за Божіим благословеніем и помощию и за вашим войсковим вѣдомом и порадою кончи-тимется, тое зась вы, добріи молодцы, Войско Запорозское, яко розумные головы, сами уважите и розсудите, чи лѣпшай быти у неволи, чи лѣпшай на волѣ; чи лѣпшай быти чужим слугою, чи быти себѣ паномъ; чи лѣпшай у москаля албо у ляха неволникомъ мужикомъ, чи лѣпшай волним козаком. Бо коли славноѣ памяті Гетман Богдан Хмельницкий з Войском Запорозским и з Ордами з лядского подданства выбився, чи не гаразд нашей Українѣ дѣялося, чи не было у козаков злата и срѣбра, так же сукон добрих и коней стадами, и товаров чередами, а коли засталисмо ся московскому царевъ холопами, то горшай спустошена зостала наша Чигиринская сторона, а потом и перегнаних на сюю Днѣпра сторону¹¹⁾), то не у одного нашого брата не тылко худоби, але и постолов не стало, а большая часть нашей братиї у московских городах зостала заневолена, и каждого року дают в мѣсто дни до Криму в тяжкую татарскую неволю, чого не треба много писать, поколько берут татаре в Московских слободах¹²⁾), и в наших городах, сами ви добріе молодцѣ знаете, як сеѣ зимы в полку Переяславском, а перед тым, у полку Харковским, под Змievом и інших мѣсцах. Тут же и тое Вашмосцемь ознайму, же Его Милость Пан Гетман Заднѣпрскій¹³⁾ с порады всѣх пановъ полковниковъ секретне присял до мене чѣловека с таким словом, же скоро мы з Ордами до Самари наближимся, то мають всѣ от Москвы одстати и, з нами злучившися, ити воева-

¹⁰⁾ Камянній Затон на Дніпрѣ, коло Никополя.

¹¹⁾ т. зв. „великий згін“ правобережної людності на Лівобережжя р. 1681.

¹²⁾ Слобідська Україна.

¹³⁾ Гетьман Іван Мазепа.

З суспільно-політичного життя

I. В-к

ПРО ЯКИЙ ПЕРЕЛОМ ДУМАЛОСЬ

(З приводу 6. Конгресу УККА).

Дехто в нас любить бравувати позапартійним патріотизмом, мовляв, я ні до якого середовища не належу, а люблю Україну й мені байдуже, якою вона буде. Лаяти тих, що мають окреслену програму й її послідовно обороняють, розгортаючи свою діяльність на підставі засад, принципів, стало в нас теж модним. А марево консолідаційної партійної саламахи іноді туманить голову й людям, ніби характерним. Круглий стіл, обов'язково з зеленим сукном, декому навіть сниться, а ві сні вони бачать себе в президентському кріслі. На кожному кроці

ти Москву; который человекъ тут теперь при мнѣ знайдутся, и я Вашмосцямъ, якъ дастъ Господь Богъ прийти до Камяннаго, то вамъ покажу его; а что онъ тутъ говорилъ подъ присягою, тое чули ваши посланцѣ, и вашмоцемъ, за своимъ до Сѣчи прибитемъ, обширне з устъ роскажетъ о всемъ. Зачимъ будте Вашмость ва всемъ певны и беспечны, и кому мило цнота и вѣра своя, и отчизна, для уволненія жонъ и дѣтей, и кревныхъ своихъ отъ московскої неволѣ, идите з нами, а кто хочетъ добиватися на рибѣ, на солѣ и на звѣру, той нехай идетъ у Днѣпра на Молочное на Берда¹⁴⁾, и на Бугъ рѣку, и гдѣ кто хочетъ, безопасно; тылько берѣте съ Коша писма, жебы о васъ вѣдало Панство Кримское, яко бы отъ васъ Криму и городкамъ не было якоѣ школы, а одъ Криму и отъ городковъ вамъ не тилко найменшої кривди и школи не будетъ, але и волосъ з голови вашеѣ не згинетъ, а такъ Солтанъ, Его Милость¹⁵⁾), напередъ себѣ з ордами выправуючи Батирча Бея и мурзъ скилко отпускаетъ до вашмосцѣ и посланца одного Ивана Щербака, а Якова Ворону мѣлъ отпустити, якъ самъ за Перекопъ выйдетъ, а вслѣдъ за Батирчатемъ беемъ идетъ и самъ Салтанъ, Его Милость. Гдѣ теды прибудетъ до Камяннаго Затопу, тамъ о всемъ устная будетъ мова и порада. А теперь и я низкой мой вашмосцямъ всемъ старшимъ и меншинмъ, добрымъ молодцомъ, Войску Запорозскому посылаю покълонъ.

З Акметчита¹⁶⁾, року 1692, юня 22 днія.

Вашмосцямъ, добрымъ молодцамъ, Войску Запорозскому, зочливий приятель і до услугъ готовъ

Петро Івановичъ, в. р.

14) Річки Молочні Води й Берда (коло Озівського моря).

15) Калга — султан Девлет - Гирей, перший наслідник ханського престолу, згодом був кримським ханом.

16) Акметчет, нині Симферопіль.

О. Савко

чуємо оте „об'єднаймося”, „зійдімося”, сядьмо й ладкомъ заспіваймо й все тоді буде гаразд. Ті, що такъ багато говорять про згоду в сімействі, думаючи тільки про консолідацію партійок, найменше дбають й працюють надъ об'єднаннямъ спільноти.

Між 5 і 6. Конгресомъ дуже хвалились й тішились консолідаційними осягами, підносячи їхъ до нечуванихъ висотъ, а не бачили, якъ мало зробили. Та й не було коли, бо значну частину енергії зуживалось не на практичну роботу і не на об'єднання спільноти навколо національної ідеї, а на те, щобъ у політичнихъ кардинальнихъ вирішенняхъ, які стосуються державности України, не дратувати нікого, усімъ догодити. Тому мабуть і вирішувано більшість справъ, половинчато. А половинчатість розколює людей, анемізує спільноту, рано чи пізно зводить на манівці цілу справу, споторюючи ідею, а в політичній практиці породжує оте і такъ, і ні.

„Український Прометей” в передконгресовій гарячці, щобъ зберегти дотеперішній станъ в УККА, порівнявъ розходження думокъ і поглядівъ на політику УККА зъ станомъ, що витворився въ Росії зараз після революції 1917 р. Критичні виступи проти того, щобъ УККА, якъ незалежну суспільно-політичну установу українцівъ въ ЗДА, перетворити на прибудівку такъ званого ДЦ, ця газета порівняла зъ діяльністю Леніна й Троцького, які „взялися валити республікансько-демократичний урядъ Львова — Керенського, що постав відразу після революції, знищити існуючі свободи, які щойно здобули народи бувшої імперії, завалити молодий державний ладъ”. (Український Прометей ч. 21, за 26.5). Виступаючи недолого й лайливо въ обороні ДЦ, що весь часъ намагався перетворити въ свою експозитуру УККА, газета тужить за свободами, здобутими народами за Керенського й за тимъ, імперськимъ ладомъ, що ті свободи народамъ дававъ російський „демократичний” урядъ, шкодіючи, що Керенський не зумівъ зберегти того всього і закріпити черезъ „Учредительное Собрание”. Оце концепція чадного „Прометея”. Державний

Центр і Російська Демократична Республіка з
її свободами для народів!

Часи змінилися, а суть ні. В революції, як знаємо, Імперія розпалась на національні держави, які фактично відсепарувались від неї. Прометеївські політики в передконгресовій агітації чомусь пригадали її, промовчуючи найістотніше. А воно в тому, що московські соціалістичні адвокати, підтримані національними „облакатами”, спираючись на фальшиві імперські гасла свободи й рівності народів в новій Росії, виконали надзвичайно важливу роль в реставруванні Імперії. Тимчасовий Уряд Керенського, за свободами якого тужить У. II., не спосібний опанувати владу, не маючи сили утримати відокремлені від Росії національні держави, весь 17-й рік вів посилену пропаганду про те, щоб справу взаємин поневолених Росією народів до Московського центру відкласти до імперського „Учредительного Собрания”. Соціалістичні „облакати” з Центральної Ради, сприйнявши чуже „братьство і федерацію”, взялися всіляко утихомирювати національну стихію, закликали ждати вирішення долі України в Москві, а в універсалах підкреслювали від себе вірність України-Росії. Працювали віддано, галасливо на користь московського „отечества”. А коли проти такої вірності повстав український полк імені Полуботка, обеззброїв московський гарнізон в Києві і передав владу Центральній Раді, а сам збройно зобов'язався обороняти свою владу від московських зазіхань, то прем'єр тієї влади В. Винниченко, для добра соціалістичних ідеалів, не завагався при допомозі московського війська обеззброїти полуботківців і відправити їх на фронт воювати за нову демократичну Росію. Українські провідники тоді ждали ласки від імперських установчих зборів і діждалися, коли зібране московською демократією „Учредительное Собрание” передало владу в Імперії сильнішим господарям — большевикам, на чолі з Ленином. Гра в установчі збори була імперською тактикою, з метою хаотизувати національні рухи, приборкати нашу національну стихію. І вона своє зробила, давши змогу за рік після революції реорганізувати, скріпити і оформити імперський большевицький апарат, який і взяв владу в свої руки, а демократичних адвокатів усунув, відрядивши за кордон.

До цих традицій (не славних, а ганебних) па-

в'язують теперішню свою політичну практику легітимні суворени і ті, що тужать за свободою для народів з часів Керенського. Тільки тепер вони свою політичну діяльність, тужачи за „учредительним Собранием”, спирають на непередрішенську концепцію. Непередрішенство, в яке вшолопалися діячі центру, це узaleження долі України від волі імперських установчих зборів, які підготує хтось. Властиво над тією підготовкою й ведеться праця в різних інституціях советозванства.

Про непередрішенство голосно не говорилося на 6. Конгресі, але воно зумовлювало всі напруження, до яких нераз доходило під час Конгресу. Перед самим Конгресом, звітуючи про наради Українського Народного Союзу, на яких справи Конгресу було заздалегідь устійнено й намічено тактику переведення його, „Свобода” писала, що вона не потрібує числитись з якоюсь партією, чи організацією, „бо вона (Свобода-ред.) по своїй суті є найбільшою, бо всенародною партією”, що „вона не блукає партійними, чи груповими стежками й манівцями, а має відвагу іти прямим національним шляхом”. Отаке заявивши перед самим Конгресом „Свобода” ствердила, що Народний Союз став всенародною партією, яка знає куди і як іти, бо всі інші збиваються на манівці. А ствердивши те, люди з Народного Союзу разом з тими, що плачуть за свободами Керенського для народів, задумали на Конгресі накинути свою лінію делегатам, які приїхали на Конгрес, щоб осудити діяльність людей, що ведуть непередрішенську політику, домагатись, щоб УККА, як суспільно-політична установа, послідовно обороняв її заступав самостійницькі державницькі позиції українського визволення. Оцю рішучість переважної більшості Конгресу, маєтесь, вичули керманичі його, тому й підготовили потайки, після відкриття Конгресу, появу др. Витвицького з привітом від Державного Центру.

Мабуть ішло про те, щоб, запевнивши в резолюціях Конгресу вірність Державному Центрові, уможливити йому дотеперішню непередрішенську діяльність його людей задекларувати офіційною лінією визволення України. Др. Галичин, якого запитано після відчитання порядку нарад, чи передбачено ще щось крім того, що відчитано в порядку денному, авторитет-

но запевнив Конгрес, що ніяких змін ні відступів від порядку нарад не передбачено і не буде, хіба надійдуть привіти від американських установ. А в кінці дня, несподівано для Конгресу, під час звітування члена екзекутиви, на залю прибув др. Витвицький з привітом від Державного Центру. Звіт члена екзекутиви було перервано. Кільканадцять членів Конгресу просили й домагалися слова та головуючий і слухати не хотів їх. Така „демократична” поведінка головуючого (треба думати, що вона була устійнена), змусила понад 200 делегатів залишити залю, протестуючи проти самовільного порушення порядку нарад. Малося на увазі привітом президента підготувати схвалення таких резолюцій, які залишали б попередній стан визнання ДЦ з його непередрішенською діяльністю.

Затія не вдалася, бо Конгрес на третій день, схвалиючи резолюції, схвалив і розділ під заголовком „В обороні окупованої України”, а 19. пункт цього розділу схвалив 124 голосами, 70 було проти. (див. резолюції Конгресу).

В політичній практиці часто буває, що політичне напіння увиразнюється на якісь незначній, ніби неполітичній, а то й персональній справі. Такою стала на Конгресі справа головства. Чомусь декому здумалося здеградувати Голову УККА до керманиця зовнішньо-політичної роботи. Помилляється той, хто оте напруження, яке мало місце на Конгресі, пояснюватиме тільки персональними амбіціями, чи конкуренцією між головою та заступником. Ішлося про те, щоб, здеградувавши проф. Добрянського, облегчити єдинонеділимцям з непередрішенського табору поборювати самостійницькі позиції українського визволення. Ішлося про те, щоб створити отої стан так і ні в політиці Українського Конгресового Комітету щодо непередрішенства, очевидно, згодом ні мало б змаліти зовсім, а залишалось би тільки так.

Дивно, що провідні люди Народного Союзу, які так багато говорять про консолідацію нелюблених ними партій, назвавши перед Конгресом Н.С. „всенародною партією”, не добавили тієї вузької й небезпечної для українського визволення стежечки, якою пробували повести 6. Конгрес. Звітну доповідь про діяльність УККА, др. Галичин назвав „На переломі”. Конгрес мав зробити своїми ухвалами той перелом. Думалося, що під прикриттям заявлених фраз про

консолідацію партійок, Провід УККА перебере всенародня партія і вона, спираючись на підтримку тих, що тужать за свободою для народів з часів Керенського, поведе таку політичну лінію, яку вважатиме за потрібну-позапартійну — одної всенародної партії. І в тому мав бути перелом.

Та Конгрес не пішов за устійненою на союзівських нарадах лінією, а схвалив такі резолюції, які він вважав в інтересі українського визволення. А щоб тих резолюцій не інтерпретували різними посиланнями на дух попередніх ухвал, то Конгрес записав, що на час цієї каденції УККА зобов’язують резолюції 6. Конгресу. Перелом стався, тільки не в той бік як думалось.

В ОБОРОНІ ОКУПОВАНОЇ УКРАЇНИ

(Розділ з резолюції 6. Конгресу УККА)

Перемагаючи внутрі-імперську господарську й політичну кризу, що так увиразилася між 5 і 6 Конгресом, уряд УССР веде поспішну пропаганду миру й співіснування, а разом з тим поспілює наступ на поневолені народи в своїй внутрішній політиці советизації, яка є однокою з форм русифікаційної імперської політики до народів. Пропаганда співіснування, що її веде комуністичний уряд СССР, є тактичним маневром, який потрібний Москві для подолання великої кризи в сільському господарстві й почасти промисловості, для вгамування відцентрових національних рухів спротиву, а в першу чергу спротиву українського народу.

1. Відзначаючи, що політика співіснування з комуністичною імперією, яка була, є й буде рушієм комуністичних сил світу, не послабила світської напруги, а, на впаки, загострила її в різних частинах світу, Конгрес підкоряслює, що політика визволення, проголошена Урядом президента Айзенгауера, є найсильнішою зброєю проти світової агресії комунізму. Випливаючи з принципів Американської Декларації Незалежності, за якою всі люди наділені природним правом втішатись свободою, а нації незалежністю, ця політика знаходить повне зrozуміння серед народів світу, а в першу чергу серед націй, поневолених Советською Росією, ставлячи їх в один протикомуністичний фронт боротьби, який очолює ЗДА.

2. Конгрес українців в Америці звертає увагу Уряду ЗДА і вільного світу, що Советський Союз є типовою імперією, в якій більшу половину населення становлять поневолені нації, держави яких завоювала, або підкорила Москва, накинувши їм комуністичне невільництво в советському імперському ярмі. Змагання цих народів, а серед них і українського за волю й державну незалежність, є найзагрозливішим і найнебезпечнішим для советської комуністичної системи.

3. Підтримка й зrozуміння національних рухів спротиву поневолених народів послаблює советську комуністич-

ну систему, наближаючи світ до перемоги над комунізмом.

4. Вказуючи на те, Конгрес звертає увагу Урядові ЗДА, що підтримка т.зв. приватних кіл єдинопедільської російської еміграції в її намаганні зберегти велику й неподільну Росію, як і спроба залигти сили національних еміграцій на позиції непередрішенства є глибокою помилкою, яку використовують імперські стратеги Кремля в своїй боротьбі проти націй й народів, поневолених Росією на різних етапах. А разом з цим така підтримка деморалізує національні еміграції, послаблює противокомуністичний фронт.

5. Тільки повне визнання за націями, поневоленими Росією в різні часи, їхнього природного права національно-державної незалежності, визнання за народами, які після розвалу Російської імперії в національних революціях 1917 р. відновили своє державне буття, їхньої державної незалежності, може бути підставою успішної співпраці і боротьби проти большевизму.

6. 6-ий Конгрес вказує, що в національній революції 1917 року воною й силою українського народу відновлено Українську Державу. Уряд України — Центральна Рада, — спираючись на всенародну волю, IV. Універсалом проголосив 1918 р. Україну Суверенною Державою в формі УНР. Українську Державу визнали багато держав світу й большевицький уряд Росії змушений був також визнати її в 1917 р., 1918 р., а договір, укладений між РСФСР і Україною в грудні 1920 р. ліквідував всі попередні зобов'язання України щодо минулих відносин.

7. Завоювавши Україну, окупувавши її територію, большевицька Росія пакинула українському народові минішню форму державного правління України, як складової частини централістичної советської імперії в формі ССРР.

8. Та український народ не припинив свого змагу за воюю і державну незалежність, і не раз за час окупації України виявляв свою волю в боротьбі проти большевизму й російсько-імперського централізму. Інні український народ чинить спротив большевицькій системі, борячись за відновлення незалежності Української Держави.

9. Підтримуючи всебічно боротьбу 45-ти мільйонового українського народу, Конгрес звертає увагу Уряду ЗДА і вільного світу, що воною українського народу 1919 р., об'єднано всі українські землі в Соборній Українській Державі.

10. Лінія Керзона, прийнята урядами західних держав при згоді Американського Уряду в 1919 р., хоч і не була вповні спаведливовою щодо України, бо залишала Польщі українські землі, заселені споконвіку компактною більшістю українцями (Лемківщина, Післяння, Холмщина й Підляшшя), але в якісь мірі ураховувала етнографічний принцип при встановленні кордонів.

11. Встановлення по цій лінії кордонів України в Ялті не було ні актом сили, ні концесією, а як ствердив британський секретар міністерства зовнішніх справ Велико-Британії, Іден, було актом справедливости, якого доконано було завдяки змаганням українського народу та боротьбі його в час II-ої світової війни за незалежність України.

12. Тому всякі акції польських еміграційних політиків проти минішних кордонів України, як бази для визначення кордонів між вільною Україною та звільненими її сусідніми державами, є шкідливими минішній боротьбі проти большевизму і небезпечними для вільного світу.

13. Перестерігаючи про це Уряд ЗДА, VI-й Конгрес заявляє, що український народ, який ніколи не зазіхав на чужі території, завжди прагнув до мирного співжиття з сусідами, буде одностайно боротись проти будьчих імперіалістичних зазіхань на його етнографічній території.

14. Між 5 і 6 Конгресом українців в Америці, російсько-большевицькій окупаційний уряд на Україні, системою імперських заходів, скерованих на утримання централістичної системи, повів найжорстокішу боротьбу проти духово-історичних підвалин національного буття українського народу. Нинішня його політика посиленої советизації, то одна із форм большевицького колоніалізму та його русифікаційної політики.

15. Не послаблюючи попередніх методів і засобів в боротьбі проти України й її національної окремішності, Москва в останні роки повела розгорнутий наступ на історичне минуле українського народу, його традиції й цілій духовний уклад. Спотворюючи й фальшуючи пам'ятки історичного минулого України, переробляючи історію, літературу й всі вияви культури українського народу на імперсько-російський копія, Советський уряд намагається через спотворення минулого в сучасному перекреслити державницьке майбутнє України.

16. Над здійсненням цього завдання, працюють всі наукові інституції Імперії, щоб отрутіти найдорожче й найцініше в житті українського народу: культуру, історичні традиції, духовість нації-імперською отрутою та показати світові, що Україна і в минулому була не-від'ємною від Росії. Імперська маскарада з 300-літтям возз'єднання не припинилася на бундючних святкуваннях. Під лозунгом возз'єднання видаються праці з історії, економіки, літератури, в яких намагаються утвердити єдність Росії й України, а разом з тим Советський Уряд висилає десятки тисяч української молоді в степи Казахстану, щоб послабити вітальну силу української Нації.

17. Перед українською спільнотою в Америці стоїть велике і відповідальне завдання — протистояння черговому наступові бульшевицько-російського колоніалізму, й оборонити українську культуру від нього та сказати світові дійсну, непофальшовану правду про Україну й її народ. Тому VI-й Конгрес постановляє звернути найбільшу увагу на справу оборони української культури й історії, залучивши до розробки національної проблематики всі творчі сили українських науковців, вчених і інтелігенції.

18. Оборона проти минішного наступу й підготовка до всенародного збройного збройного повалити московсько-большевицьку імперську систему, вимогоє, щоб всі українські політичні сили об'єднали свої зусилля на боротьбу з ворогом України й людства.

19. VI-й Конгрес Українців вважає, що існування одного національно-політичного центру, який був би виявом національно-політичних прагнень і стремлінь української спільноти в її боротьбі за Суверенну Україну, спирається

на співдії й підтримці всіх національно-політичних сил її та побудований був на всенациональній базі є копечним. Тому V Конгрес, як і 5-й та попередні закликає всі політичні сили виявити максимум національного зрозуміння й доброї волі до об'єднання в такому центрі. Базою такого об'єднання може бути Українська Національна Рада.

20. Вказуючи на те, що посилення пропаганди, яку веде „Комітет Допомоги Поворотям”, очолений генералом Михайлівим, за повернення в совєтську тюрму, є черговим підступом Советської політики, Конгрес вірить, що Українська Спільнота в Америці дастя належну відсіч цьому червоному підступові комуністичній агентурі.

21. Схиляючи голови перед усіма жертвами совєтського тоталітаризму, Конгрес пересилає свій сердечний привіт мученикам, які в концентраційних таборах чи стежках Казахстану обороняють правду й волю України. VI Конгрес висловлює найглибше признання й пошану геройчному, Вояцтвові УПА і підпільним силам України, які боряться проти московсько-большевицького окупанта та закликає Українську Спільноту в Америці до національної єдності й творчої праці для Батьківщини, щоб наблизити час Визволення України й покласти край комуністичній агресії проти вільного світу.

22. В часі каденції між шостим і сьомим Конгресом УККА зобов'язують тільки постанови, схвалені шостим Конгресом УККА.

ВЕЛИЧАВА ПОЛІТИЧНА МАНІФЕСТАЦІЯ ООЧСУ В КЛІВЛЕНДІ В ДЕНЬ ПОСВЯЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА ОРГАНЗАЦІЙНОГО ПРАПОРІВ ВІДДІЛУ ООЧСУ.

(Біля 1500 учасників)

Дня 22 травня ц. р. в Клівленді, на відпочинковій площі Української Греко-Католицької Церкви відбулося урочисте посвячення Національного та Організаційного Прапорів відділу ООЧСУ в Клівленді. Ця імпреза була запланована Управою відділу, ще в місяці лютому ц. р. і на протязі 3-х місяців велася підготовка до неї, щоб перетворити її в велику політичну маніфестацію.

До гостинної участі були запрошені відділи ООЧСУ із Дітройту і Пітсбургу, Осередок СУМА із Кентон Огайо та поблизу місцевості Клівленду.

В Неділю, 22-го травня вже від години 12-ї дня на площу безперерви їдуть автобуси і авта, — всіх гостей зустрічають спеціальні упорядчники місцевого відділу ООЧСУ, які кожного учасника прикрашають святою жовто-блакитною стяжкою з емблемою ООЧСУ.

О год. 2.30 пополудні розпочинається посвячення Прапорів, яке довершив о. Ульницький.

Біля Національного і Організаційного Прапорів в час посвячення бачимо Заслужених Українських громадян, видатних педагогів і науковців, які запрошенні за кумів до посвячення прапорів: проф. Радзинкевич, проф. Коровицький, адвокат Демер-Демкович, доктор Левицький, проф. Ямковий та інші.

Після доконаного посвячення прапорів головні куми урочисто передають два прапори в руки Голови Головної Управи ОOЧСУ Проф. I. Вовчука.

Перебравши їх I. Вовчук заявляє, що ці два прапори

передає в руки Голови відділу ОOЧСУ в Клівленді (Вол. Хомі), при цьому проф. Вовчук говорить: „Мені, як тому, що ще молодим хлопцем брав участь в збройній боротьбі за Українську Державу, дуже приємно передати ці прапори Вам — молодому борцеві в лавах УПА за нашу Державність. Держіть міцно ці прапори, будьте вірні їм аж до останнього віддиху свого життя”.

Голова відділу ОOЧСУ Вол. Хома, перебравши прапори, в імені відділу ОOЧСУ обіцяє, що членство відділу буде нести їх несплямленими, а при цьому висловлює свою впевненість, що його покоління ще побачить ці прапори на брамах Українських міст Суверенної Української Держави. Голова відділу передає прапори хорунжим, які крокують до приготованіх машт для піднесення.

Під звуки духової оркестри Американського і Українського Національних гімнів підносяться два прапори: прапор вільного Американського народу і прапор народу, який ще складає свої незчисленні жертви в боротьбі за цю свободу.

В час підняття Укр. Нац. Прапору під звуки нац. гімну в декого з присутніх можна було бачити на очах сльози.

Починається Політична частина урочистої імпрези.

Відкриває Політичну частину Голова відділу ОOЧСУ — Вол. Хома.

Святочне слово від Головної Управи ОOЧСУ виголошує проф. Вовчук.

Він звертає увагу на важливі актуальні події зовнішні вінтрішні, що тичуться Укр. візвольної справи за кордоном. Останні слова проф. Вовчука: „Дай нам Боже дочекатись, щоб ці прапори повівали в Суверенній Україні” підхоплюється громовими оплесками всіх присутніх.

В англ. мові промоляє адв. Демер-Димкович, видатний діяч демократичної партії Клівленду.

Маніфестаційний здвиг Очусівської громади в Клівленді віталі: Ред. Рогатинський (від відділу ОOЧСУ в Дітройті), п. Баран — від відділу ОOЧСУ в Пітсбург, проф. Яремкевич від філії УККА в Клівленді, пані Лідя Вовк від Союзу Українок Америки, Д-р Грушкевич — від Пласти, пан Дуткевич — від Укр. Нар. Помочі в Пітсбургу, інж. Фур — від т-ва Рідна Школа в Клівленді, пан Цішкевич від Орг. Бюро СВУ на Америку, Акрон Огайо, відділ ОOЧСУ в Рочестер.

Після привітів, Предсідник Маніфестаційного здвигу заявляє, що згідно із програмою ми мали би висловити протест проти можливої примусової депатріації Укр. Політ. емігрантів із Австрії (на підставі Советсько-Австрійського договору), але в зв'язку з тим, що під натиском західних Великодержав — це питання є вже перерішне, тому пропонує вислати подяку за це Президентові Айзенгаверові і його Урядові. З конкретними пропозиціями в цій справі виступає Голова Орг. Бюро СВУ в Америці — ред. Ємець.

• Політична частина здвигу закінчується Дефілядою Осередків СУМА з участию Духової Оркестри СУМА в Клівленді під керівництвом проф. Лесика.

Великий дощ змусив перенести мистецьку частину маніфестації до літньої театральної залі на цій же плоші.

Мистецьку частину започатковує гостинний виступ мішаного хору ОOЧСУ із Пітсбургу під дир. Ізандора Лу-

ковського. Хор виконав: „Ой тай зажурилась”, „Ой горе тій чайці” і „Страшний Суд”.

Молодий, недавно зорганізований хор своїм виконанням подає великі події.

Мандолінова Оркестра Юного Суму в Клівленді під керівництвом п. Писаренка виконала:

„Хав козак на війнонку”, „Гандзя”, „Гей нумо хлопці до зброй”, „Засвистали козаченки”.

Публіка горячо вітала наймолодших виконавців цієї імпрези. З декількома точками виступила Балетна група Юного Суму і нарешті Духова Оркестра під керівництвом проф. Лесіка на закінченні мистецької частини виконала: „Чота Крилатих” і „Коломийку”.

Після мистецької частини відкрилася товарицька забава із танцями до пізної ночі.

Імпреза відділу ООЧСУ в Клівленді 22. V. 55, випала величаво, вона також ствердила всебічну підтримку Українського громадянства і Молоді до праці ООЧСУ.

Волод. Мазур.

В БОФАЛО ВІДКРИТО НАЦІОНАЛЬНИЙ ДІМ

В неділю, 5 червня перед великим будинком зібралося півтисячі людей. О 3-ій годині представник буфальського уряду Честер Коваль і представники Головної Управи ООЧСУ і СУМА перерізали стрічки на дверях будинку, запрошуючи людей на свято. У великій поновленій і мистецькі оздобленій, в стилі барокко, залі гостинно розставлені столи. Сумівська оркестра зустрічає гостей, які, входячи до залі, з зацікавленням оглядають оздобу її, майстерно і з великим смаком виконану майстром М. Бурячок. О. Стиранка в молитві просить Всешинього благословити почин людей, які довершили доброго й великого національного діла.

Голова Відділу ООЧСУ проф. З. Саган відкривє урочистості. Представник міської Управи Честер Коваль, що багато допоміг хазяїнам будинку (ООЧСУ і СУМА) в придбанні його, радіє з того, що українці здобули для себе такий великий і тепер гарний будинок. І. Вовчук вітає присутніх від Головної Управи ООЧСУ, висловлює певність, що в цьому будинкові гартуватиметься воля і дух до боротьби з московським большевизмом, а будинок стане фортецею, з якої у відповідний час станемо на ворога України й людства. Член Головної Управи СУМА, В. Коваль, вказує на завдання, які стоять перед молодю і закликає присутнє громадянство допомогти їй. Голова Осередку СУМА А. Гайдар радіє, що суміві й очісівці зуміли придбати і відбудувати цей будинок та закликає громадянство стати в обороні і підтримці боротьби, яку веде український народ під пропором націоналізму. Вітають представники міста, представники українських організацій і всі вони раді, що, нарешті, буфальчанці спромоглися на власну хату. В. Потішко вказує, що те, чого не спромоглися довершити старші, роблять молодші тут, як і в Україні ті, що боряться за її державну незалежність і свободу. На згадку редактора Шарвана про працю під час ремонту і відновлення будинку, присутні властивують гучні овації мистеців М. Бурячкові, який на протязі двох місяців стильно оздобив велику залю набутого будинку. Радіють гости, горді господарі — СУМА і

Микола Понеділок

ТЕЛЕГРАМА

В лісовий колгосп „Червона деревина” Закарпатської області прийшла телеграма такого змісту: „Негайно виконувати-діві крапки-для уряду в поспішному порядку приготувати три вагони високоякісних гробів-крапка”.

В колгоспі забігали-заметушилися. Було помітно, що кожний ось-ось трісне від радості, але напускну журбу на всякий випадок на обличчі зберігали.

Перш всього стали студіювати телеграму. Голова колгоспу ніяк не міг второпоти, що значить виготовити три вагони гробів. Допомогла підмітальниця з колгоспного клубу-баба Стефанія.

— Що тут роздумувати, чого голову ломити, — каже вона, — наш колгосп лісовий, деревиною славиться-от уряд і замовив гробів, тобто, трун, по-нашому. Що ж нам лишається-нічого іншого, як напакувати доверху вагони і чим-шивше відправити.

— Це я й без вас розумію, бабо! А навіщо нашему любимому уряду стільки продукції? Га?

— Чого ти питаєш навіщо. Це їхня справа, не твоя. Слава тобі Господи, що потребують. Радій, що є державне замовлення — і виконуй, от!

Голова колгоспу не любив, що Стефанія вмішується в такі делікатні справи, але її доводи були настільки переконливі, що він вирішив звернутися до неї ще за одним виясненням.

— Ну а що ж то має значити ті високоякісні гроби, бабо? Які це високоякісні, не звичайні якісь?

— А так, Матвію, з доброго матеріялу, з міцної леревини. щоб покійник, чого доброго не встав. Може так приготувати ще зверхпляново

ООЧСУ. І є чим гордитись, бо за три місяці, завдяки невиспушцій праці людей, напівзруйнований будинок перетворено в національний палац-власну хату, що коштує понад 100 тисяч. Кожний тішиться з своєї праці. Та ѹ як не тішитись, дивлячись на мальовані стіни залі, які своєю оздобою переносять нас в ту славну добу українського барокко, коли Українська Держава цвіла і уміла себе оборонити. Як не тішитись, слухаючи згуки сумівської оркестри й другої, під які молодь веде танки, як не радіти — дивлячись на громаду об'єднану, сповнену бажання працювати для визволення України.

Г. І.

десяток осикових кілків. Сам знаєш-упирям, відьмакам та розбійникам кілок законом положений. Голова колгоспу гострим зором окинув людей, що обступили його і помітив, що вони всі уважно, навіть урочисто слухають бабину річ. Ніхто й не думає запротестувати. Це його ще більше розсердило.

— Чого ж мовчите? Вона говорить казна-що, а ви хоч би слово з вуст. А ви, бабо! Якіж у нашому уряді упірі та розбійники?

— А ти не кричи, Матвію, сама знаю, що наш уряд найдемократичніший, але ж і ворогів народу там чимало. Бачиш же по телеграмі, скільки там наловили. А що тобі кілка жалко.

Старий Яким підтримує Стефанію.

— Та то вірно, — каже, — ми ти лише за труни почислимо, а кілки даремно можна зробити, в знак подяки.

Не встигли покінчти з одною стиравою, як виникали декілька інших, ще марудніших до полагодження. Телеграма наштавхнула лісовиків на думку, хто тепер в Кремлі ще живий, а хто мертвий. Яким переконував інших, що коли прийшло замовлення аж на три вагони-то там мало хто може вціліти.

— Пам'ятаєте, — каже він, — як ми осоромилися з Берією. Скрізь уже палили портрети його, у нас вони ще на стінах теліпалися. Тому давайте тепер першими вождів зі стін поздираємо.

— Ніхто не здирає, — владно заявляє голова, — портрети висітимуть. На всякий пожарний вхіпадок ми їх обрамимо чорними стрічками. Бабо Стефаніє, до вечора на всіх портретах чорні рямці!

Стефанія широко дивиться на голову і ани моргне від здивування.

— Та я чорних стрічок не маю... Їх і без стрічок можна очорнити.

— Я не прошу вас, бабо, їх очорнити!

— А я й не стараюся, Матзіє. І без мене порох та мухи почорнили. А я візьму ганчірку-та всередині портрет гарно витру, а по краях порох лишиться. От і маєш вождя в жалобній рямці.

Голова колгоспу згоджується, бо так практичніше і швидше і Стефанія в ту ж мить вогокою ганчіркою обгортує в траур Хрущова та Булганіна.

Майстрі вже збиралися приступити до роботи, як виникла ще одна перешкода-яких розмірів

виготовляти продукцію... Майстрам було легше випускати стандартні труни: і зручніше працювати, і стахановська норма забезпечена. Голова колгоспу, знаючи, що в телеграмі було зазначено — „негайно виконувати” — згодився на стандартизацію та розсудлива мова діда Якима змінила рішення.

— Як же це ви на стандарт згодилися? Та ж ви хіба знаєте, що товариш Малєнков, по фігури, як ланцух з борошном, а Мікоян, мов висохла жердина. Бачите, треба ж враховувати для кого товар приділяється.

Довго обговорювали, сперечалися, а до згоди не дійшли. Мусіли вислати до району депешу:

„Поспішно-колгосп” „Червона деревина” готується по-ударному виконати замовлення-крапка. Не знаємо яких розмірів-крапка. Чекаємо скорії відповіді”.

Поки в колгоспі заготовлювали дошки, поки закупляли з коперативи цвяхи-прийшла відповідь-коротка і ясна:

„Готуйте продукцію різних розмірів-знак окулику”.

Тепер не було сумнівів, що телеграма правдива. Є чим повтішатися-порадіти. Для уряду готують різних розмірів... Стефанія одягла святкову білу хустку, у вузолок зібрала останніх двадцять рублів-і до церкви. Сторож Зосим замкнув її сьогодні раніше, бо дяка викликали на засідання комсомольського активу. Як баба не впрохувала Зосима відімкнуті-не помогало. Тільки як вгледів в руках двадцятку-поступився.

— Недовго, бабуню, бо я спізнююся до клубу. Сьогодні товариш Хрущов через мікрофон говоритиме.

— Не заговорить, Зосиме. Наш колгосп йому готує інший мікрофон. Бери шматок паперу та пиши для мене, за упокой пиши, щоб я знала за кого дякувати. Ага, як Хрущова називають?

Микита.

— Ага, отож за упокой Микити спасибі тобі, Боже. Царство небесне моєму покійному мужеві!

Зосим випустив олівець.

— Та невже товариш Микита помер?

— Хвала усім святым, помер... Насилу...

Зосим одним оком на папір, іншим на бабу:

— А чому насибу, тітко Стефаніє?

— Чого пристаєш? Кажу насибу дійшла сю-

Петро Кізко

РОЗГОРНЕМО КРИЛА

В. Давиденкові

І от уже знову розмова почата,
І хочеться все розповісти тобі.
Про те, як нас ждали із фронту дівчата,
Підносячи вгору хустки голубі;
Як мати ночами дивилася в шиби,
Очей не стуляючи ані на мить.
Бо в кожному русі здавалось їй, ніби
Сини повертають, аж серце щемить.

~~~~~
ди... Ага... Ще допиши за упокой Маленкова,
як його звати... Георгій, кажеш... Пиши Георгія...

— Може б раба Божого Георгія, — поправляє сторож.

— Не треба Божого, Зосиме. Просто, раба Георгія... Там розберуться до кого він належить і чий він раб. Туди ж приколи і товариша Булганіна. А як на імення Мікояна?

— Анастасій.

— О, Анастасія, то це не раб, а рабиня. Пиши і Анастасію... Та що я морочу голову... Пиши, ради Бога, за скорий упокій Микити, Георгія, Ніколая, Анастасії і всієї їхньої братії в кількості трьох повних вагонів чолом б'ю, дякую...

— Яких три вагони, тітко Стефаніє?

— Залізничних, та ще й високоякісних.

Зосим перелякано блимає на бабу, а та пепечитує папірець та „Слава тобі Боже” повторяє. Аж так скінчивши, просить за залишений дріб'язок свічки.

— Поставлю, бо то рідко буває, щоб так колективно вмирали.

З запаленою свічкою ходить поміж образами, а Зосим слідкує за нею. Минула Пречисту, Юрія, Святу Варвару...

— Тітко, ставте денебудь, бо ніколи. Біля святого Миколая і лишіть.

— Туди вона не належить, Зосиме. Покажи, може ти ліпші очі маєш, де тут пекло змальовано.

* * *

Коли ж вечером баба довідалася, що телеграфіста арештували, бо він передав „ВИСОКОЯКІСНИХ ГРОБІВ” замість „Г-Р-И-Б-І-В” — вона лише її могла сказати:

— Одна буква зіпсувала все. Радість була така велика і лопнула. Та ще й двадцять рублів пропало.

Лиш батько витесував з дерева лутки
До вікон, що зсунулись і погнили.
Синів не діждались — немає ні чутки,
Не знати, якою землею пішли.
Ой, ждали ж та ждали, мов весен квітучих,
Під свист заметлі і шум ясенів.
А потім, як дні повалились, мов тучі,
Уже й не було кому оком окинуть
Шляхів, по яких би вертались вони.
Бо партія мало не кожну родину
Десь гнала в чужинний туман далини.
Сказав тоді батько: — Ну й добре, що сталося,
Що ви хоч із фронту до нас не прийшли.
Бо й вам би в халупі сибірській не спалось
І ви б още землю сибірську довбли.
І от — хоч душою полину додому,
Весь край облітаю, Воркуту, Сибір,
Де батько і мати в риданні ніному
Натруджені руки здіймають до зір.
До ніг припаду і, як лист, пригорнуся,
Душою я висловлю болі свої,
Щоб там пам'ятала і знала матуся,
Що кожний живе з нас диханням її.
О, зустрічі трепетна, і мати, і всі!
Відчуйте, відчуйте — гряде вже година,
Коли у небачено повній красі
Підйде розгорнені — крила наш Кійв
І ми в нім розгорнемо крила свої,
Бо здійметься волі найбільший то вияв
Сторіччями пройдених битв і боїв!

Тоді ми зіллемося всі воєдино
В обіймах Вітчизни своєї навік.
І будемо жити, як єдина родина,
І будем радіть, що сконав большевик!

1955.

МОДЕРНІ МОЛИТВИ

Дивиться місяць скupo
З неба, що згорбилося над землею.
Тінь від тополі трупом
Лежить під стопою моєю.
Я, переможець тіні,
Гордо дивлюсь на усю вселенну.
Зорі у срібній піні
Списами гру завели шалену.

1955.

Небо плаче дощем,
Людина і звір — слезами,
Земля, квіти й дерева — росою.
Тільки не плаче ріка —
Сліз бо на ній не видно.

1955.

Хмара морщить чорний лоб,
Грізно брови хмурить.
Набирає сили, щоб
Дощ сипнути, мов з хури.
Хмаря хилиться, от-от
Упаде на ниви.
Утікає з поля скот —
Гей, надходить злива!

1955.

Нестор Ріпецький

ТИСЯЧА ДЕВ'ЯТСОТ ПРОКЛЯТИ

(Картки із нотатника)

Шіснадцять років тому, коли невідомо з якої причини я вперше відкрив сторінки цього нотатника, написав я на першій картці старинну думку: „*verba volant, scripta mancunt*”, „це що сказано — минає, що ж написане — залишається”. Можливо, що тоді я й згадав думку Ганса Андерсена: „життя кожної людини це казка, яку пишуть Божі пальці” і, зачинаючи писати цей нотатник, я сподівався колись прочитати таку одну казку, написану Божими пальцями. Мені здається, що ця казка скоріше для дорослих, ніж для кого іншого, але, можливо, в наші часи дитячі казки Ля-Фонтена, Андерсена чи чиї там інші занадто нудні, занадто нецікаві для русяволосих, чи чорноволосих Петрусів, Івасів і Романчиків, які замість бавитися в індіянів, чи будувати Робінзонову хатку, бавляться в Гірішому і будують ракетні літаки, що мають одного дня причалити на Марсі, місяці, чи іншій планеті, про якої існування я у їхньому віці навіть нечував.

Англійський поет П. Бейлі, який всупереч всім законам поетики дожив аж 76 року життя сказав, що „це не важне, як задовго ми живемо. Важним є, як ми жили”.

І коли нині перегортаю ці картки, деякі з них пожовклі із ледви видним письмом, інші із синіми плямами від розмоклого чорнила, а ще інші незаписані — (ті бувають найцікавішими, бо на них мав я записати те, чого не зміг в силу таких, чи інших обставин записати!) знаю одне: якби так мені довелось ѹще раз жити мое життя — я прожив би його так само, рік за роком, день за днем, годину за годиною. І коли нині ще раз перегортаю картки цього записника, я згадую тих всіх, яких життєві шляхи схрестилися із моїми. А були це найкращі люди нашого часу. Може про них не писали газети, може їх не вітали оркестри, може багато з них пропало в забутті, але тим не менш були це люди, перед якими низько хилилися невидні прaporи майбутнього, того майбутнього, за якого візію вони терпіли, гинули і вмирали.

Я повторяю за Арсеном Гуссей: ми повинні завжди мати старі спогади і молоді надії.

1938

10. жовтня, вечір.

Від сьогодні я вірю в передчуття. Може це і перестарілий пересуд, може це взагалі дурниця, але це факт. Принаймні сьогодні.

Моїх господарів немає дома. Вони виїхали на свій маєток під Варшавою і я дійсно жалію, що не поїхав з ними. Може нічого було б не тралілось. Може був би не зустрінув полковника Слівінського. Може. В кожнім разі, коли я голився, дзеркало впало без ніякої видимої причини на землю і розбилось. Розбите дзеркало — нещастя. Забобон? Гарний мені забобон, який сповняється впродовж півгодини.

Я вийшов із дому при вул. Львівській ч. 9 о годині 9., як звичайно. І, як звичайно, замкнув за собою браму. І, як звичайно, не сподівався нікого біля брами побачити. Але сьогодні все було не „як звичайно”. До мене підійшов якийсь чоловік і сказав:

— Ви підете зі мною. Поліція...

Подивився я на широке лице і здрігнувся. Душогуб із романів Конан Дойля. Але поліційний значок переконав мене, що він дійсно з поліції. А в тім, чи душогуби не можуть бути поліціянтами? Скоріше, як хто інший. Він ішов поруч мене до трамвайногого перестанку. Я, очевидно, ввійшов перший. І виймав гроші, щоб купити квиток.

Він буркнув.

— Облиште. Я заплачу.

Я взяв від кандуктора квиток і сказав до нього.

— Я привик сам за себе платити.

Ми ішли мовчкі. Я дивився через вікна на людей, що поспішали кудись вулицями польської столиці і думав, скільки часу мине, поки я вдруге їхатиму трамваєм?. Крім того я думав про те, що вони від мене можуть хотіти.

Ми висіли і подались вулицею вгору.

Данілевічовска...

Гмм...

Ми вийшли на перший поверх.

— Сідайте. — сказав той.

Я сів.

Якісь урядники ходили, дивились на мене і, нічого не кажучи, ішли даліше. Мій „тілохранитель” сидів, рухаючи губами, ніби щось живав. Я приглянувся йому зблизька. Неголена піка, із вистаючими вилицями. Вузькі очі, ніби замрячені. А головні руки. Ух, як такий схватив би за горло — поминай як звали.

Вкінці відкрилися двері і старший, високий чоловік кивнув рукою до нас. Ми ввійшли до кімнати.

— Ви можете відійти.

Душогуб із відзначкою тайної поліції вдарив зап'ятками і пішов.

— Прошу сідати.

Це була найдивіша кімната, яку мені доводилось колинебудь бачити. Широка, світла, а на стінах якісь карти із червоними колішатками.

— Я називаюся Слівінський — промовив той, — полковник Слівінський, керівник українського відділу.

Я мовчав. А він дивився мені пильно у вічі, ніби добираючи слів. Перед ним лежала куча паперів, які він став листувати. А за вікнами світило сонце. Таке далеке, таке холодне.

— Ми знаємо, що ви мали деякі клопоти з поліцією в Станиславові.

Ах! Куди стріляє!

— Мав, але ви, полковнику, знаєте, що мене звільнили, бо всі закиди виявились неправдивими.

Він здигнув раменами.

— Неправдивими? Я думаю, молодий громадянине, — казав він, замикаючи течку, — що деякі бодай із них можна було оправдати, коли б не дуже гостра інтервенція сенатора Лободича і посла Волянського... Але я не про це з вами хотів говорити. Це справа закінчена. Ви стоите близько до проф. С.

— Я працюю молодшим секретарем в міністерстві культури Уряду Української Народної Республіки.

— Офіціяльно...

— Що ви розумієте під тим словом „офіціяльно”?

— А що ви робите в японській Амбасаді?

— В японській амбасаді? Нічого не роблю.

— Молодий громадянине, — в його тоні щось захрипіло, — я звертаю вашу увагу, що в Варшаві і сенатор Лободич, і посол Волянський

мають далеко менший голос, як у Станиславові.

— Я ніяк не розумію ваших натяків, полковнику.

— Дивно... Коли ви не процюєте в японській амбасаді, то будь ласка, скажіть, чого ви туди кожного дня заходите. Для точності, я бачите військова людина, люблю точність: вчора ви зайдли туди о годині 3. після полудня і вийшли о год. 6.15. Звідтіля ви поїхали на приватне помешкання п. Умеди, де були до год. 10. увечорі. від нього до Інституту, де працювали до год. 1.45 ранку.

Я розсміявся.

— Ви, полковнику займаєтесь літературою? Його очі — темінь.

— Я вважаю ваш жарт недоречним, молодий громадянине.

— Навпаки, полковнику. Як вам теж напевно відомо, я студію в Академії Політичних Наук. Консулярний відділ. Завдяки впливам професора С. професор Умеда погодився давати мені лекції японської мови. Тому я до нього їжджу. І як тепер виглядає ваша, мусите призвати, дуже сенсаційного характеру, теорія?

Полковник Слівінський встав. Підійшов до вікна. Задивився в простір. А я блукав зором по стінах. Кабінет шефа українського відділу польської двійки. На малах всі менші і більші місцевості Західної України. Коло кожної місцевості червоні колішатки. Це читальні „Просвіти” відділи „Рідної Школи”, всі українські організації, кількість членів, чоловіків, жінок, молоді. На окремій мапі Український Центральний Комітет і всі скupчення зазбручанської еміграції. Крім червоних колішаток ще інші знаки. Господь його знає, що вони означають?

Полковник Слівінський підійшов до мене. Я почув його віддих на своєму обличчі.

— Молодий громадянине. Ми знаємо, що ваше матеріальне становище... гм... дуже незадовільне.

— Я не голодую.

— Очевидно, що ні. Але ви вже довший час в столиці. Молода людина, яка мала б відповідне матеріальне забезпечення — могла б тут дійсно жити. Ви розумієтесь не знаєте, що таке життя А воно вірте мені, прекрасне.

Він помовчав хвилину, а тоді сказав.

— Ви знаєте, що особа професора С. є... ну,

я сказав би не дуже то в великій пошані серед українців. Ми часами побоюємося за його життя. Смішно воно, ні? Польська поліція мусить боятися за безпеку українського політика. І я мушу сказати: дуже визначного політика.

Я дивлюся юму прямо в вічі (професор Уменда, ваша наука вже мені придається!)

І що він може від мене хотіти?

А він далі:

— Ви як один з найближчих до професора мусите допомогти нам стерегти його. Ви повинні повідомляти мене про все, що діється в оточенні його, про все, що ви завважите. Бо все це може бути важливим.

— Алеж полковнику, — сказав я, чуючи, що мені в шлунку зачинає все буритися від гиді, — ви ж дуже докладно поінформовані і без мене про все, що професор С. робить. Це ж ніякі таємниці ні секрети. Я думаю, що вам від мене ніякої користі не буде.

Слівінський сів за бюрко і тарабанив пальцями, цілий час дивлячись мені в вічі.

— Молодий чоловік із такими здібностями, як ви, коли б мав, скажемо: двісті пятдесят злотих у місяць, міг би не тільки далеко зайти, але й на старші літа мати гарні спогади про гарну молодість.

А нахилившись до мене продовжував:

— Ми знаємо, що професор робить. Але ми хочемо знати, що він думає!

Мені кров вдарила в голову. Молоді люди абсолютно забагато крові мають! Я зірвався.

— Полковнику, я не бажаю суперечки з вами, бо знаю, що з поліцією ще ніхто суперечки не виграв. Але я жадаю, щоб ви негайно получили мене з канцелярією професора С., який жде на мене вже від 9.30, а не є в моєму звичаї спізнятися.

Слівінський здійняв слухавку телефона. Накрутів число.

— Професор С.

— Тут говорить полковник Слівінський. В мене в канцелярії є ваш співробітник... Так... Нічого особливого... Він через під години буде в бюрі... Дякую... До побачення...

Я стов і чув, як кров у мені кипіла.

— Молодий громадянине, ви вільні. Очевидно наша розмова, для вашого власного добра, повинна залишитися між нами. Однаково ж до двох днів я хочу мати вашу відповідь. І раджу

вам добре передумати її. Ось тут мій телефон.

Він дав мені картку із якимсь числом. Я повернувся до виходу. І коли я відкривав двері, Слівінський сказав:

— Я забув вам сказати, що число, яке я вам дав треба читати з кінця.

Я перейшов кімнату, де якісь люди стукали на писальних машинках, перебіг сходи і вийшов на вулицю. Ще раз оглянувся назад, де стояв понурий, брудний будинок, з якого вікон дивилася ненависть. Ненависть до всього, що українське...

Коли я ввійшов до кабінету професора С. той глипнув на мене з під високо піднесених брів:

— А з вами що, пане колего?

Я вирішив не послухати поради полковника Слівінського і розповів професорові докладно цілу розмову.

—Що я думаю, хотіли б знати? А ви, пане колего, знаєте, що я думаю?

Я почув не собі глибокі, тяжкі очі професора.

— Я не знаю, що ви думаете, пане професоре, але що ви б не думали, я думаю так само, як ви.

— Я поговорю з вами після полудня.

Після полудня ми говорили.

— Ви знаєте, пане колего, що поляки мені не вірять. А головно тепер, коли рушилася українська справа в світі. Закарпаття... Вони знають так, як і ми знаємо, що грядуть великі події. Дуже великі. Нам треба бути сильними і рішучими, щоб не збитись із шляху.

Професор дивився на мене.

— Шкода, що в Вас бодай не з десяток літ більше...

— Чому пане професоре?

— Бо ми тоді зробили б малу несподіванку нашому приятелеві полковникові Слівінському... А в тім я ще подумаю. Бувайте...

Після полудня в мене виклади.

Професор Сроковські викладає господарську географію Польщі. Кажуть, що він українського роду. Був колись у нас такий Константин Сроковський. Навіть у „Літературно-Науковім Вістнику” писав. Тепер пише в „Ілюстрованім Кур'єрі Подзеннім”, відомім з свого україножерства. Можливо, що мій професор його брат. Усе можливе. Яничари взагалі мають бути особливо прикрими людьми. І мені чомусь пригадуються яничари, коли слухаю викладів професора Сроковського.

В Малопольщі, — каже він, широко розмахуючи руками, — кожне дерево є наскічне ненавистю до польської держави. За кожним деревом криється „вивротовець” із револьвером. А в печерах Святого Юра бомби, міни, цілі магазини антипольської змови... Приходиться дивуватись, чому наша влада це толерує. А „Маслосоюз”. Ви думаєте, що там тільки масло роблять?

Він говорив у такім стилі більше, як годину.

Моя Академія має одну милу прикмету. З вкладів можна вийти, коли хочеться. Вийшов я, не дослухавши мудрощів професора і подався додому.

Коли годинник в сальоні панства Касперовичів видзвонив п’яту, відізвався телефон.

— Пане колего, беріть авто і приїздіть до мене.

Цікаво, що то буде!

Через десять хвилин я вже був на помешканні моого професора. Він почастував мене запашною болгарською цигаркою. Цікаво: він сам не курить, а в нього в срібних папіросницах, деякі з них старинні і вартісні, різні папіроси, від єгипетських, до болгарських, грецьких, і яких взагалі хочете. Доки я вспів закурити цигарку почувся дзвінок. До кімнати ввійшла якась молода жінка.

— Добрий вечір, пане професоре. Як ви знаєте, я репрезентую „Юнайтед Пресс”. Чи ви граєте теніс?

Вона зачала говорити від дверей. І говорила, мушу признати, такою скороговіркою, що треба було б не абиякого стенографа, щоб ту повінь, що виливалася з її, мимоходом кажучи, дуже цікавих уст, записати.

— Шкода, що ви не граєте теніс. Я з приемістю запросила б вас. Це моя улюблена гра! Це король між спортами. А як ви думаєте, вдергиться Карпатська Укаріна?

Вона підійшла із простягненою рукою до бюрка, за яким сидів професор. В тій хвилині він піднісся, заступаючи своєю кримезною постіттю ціле вікно. Але руки їй не простягнув.

— Ласкова пані, прошу сказати тим, які вас до мене прислали, що С. стріляний горобець. І ще прошу замкнути з другої сторони двері...

Панянка стратила весь свій гумор.

— Але ж пане професоре, мое агентство...

— Прошу замкнути за собою двері, але з тамтої сторони. — повторив професор голосом, що

СОН МИКИТИ

(Гумореска)

Приснився цей сон Микиті Хрущову не в Москві, а в Београді — столиці Югославії, куди, як відомо, відбулося совєтське паломництво для складення чоловітної Йосипу Бровсь-Тіто (справжнє його прізвище Бровз-Тіто, але москалі охрестили його на Бровсь-Тіто).

Так ото: сниться Микиті сон. Ніби він не в Београді, а в Москві. І ніби не він приїхав на чоловітню до Тіто, а Тіто приїхав до нього. І приїхав Тіто, як не Тіто, а, вибачте, як боясь. Лише (москалі кажуть — „морда”) не голене, не мите, патлі на голові розкуйовдженні, ноги босі, спереду через повідрані латки світять голі коліна, а ззаду через дірявий піджак — спина. У руках — торбина, а з торбини визирає кукурудзина. Подивився Микита Хрущов на Тіта та й каже:

Е, дорогий товариш, не даром у нас кажуть на тебе Бровсь-Тіто. І до чого ти дожився, до чого докотився? Хто же це тебе так облапошив, браток?

Йосип Бровсь-Тіто поклав торбину з кукурудзиною в куток Хрущової службової кімнати в Кремлі, а тоді низько вклонився, витер слізу та таким жалібним, змучено-нешасним голосом:

більше нагадував військову команду, чим що інше.

Панянка здигнула раменами і подалася до дверей. Сухо тріснув замок.

Професор сів у фотель.

— Вона з близького оточення нашого приятеля полковника Слівінського. Вони зачинають штурмувати. Гляньте.

Ми підійшли до вікна, що виходило на вулицю. Через прозорий матеріал фіранки було видно прохожих, авта, що мчали вулицею і якогось чоловіка, що стояв опершись об ліхтарню і, дуже незручно маскуючись, дивився на двері, що вели до професорського помешкання.

В повітрі тримтіла небезпека. Як перед штурмом.

Професор налив мені склянку овочевого соку (на маргінесі треба зазначити, що він абсолютний вегетаріанець, а найміцнішим напоєм, який він вживає сок із свіжих помаранч).

Я ляблю в такий вечір сидіти в його помешканні і слухати його оповідання про ті часи, коли професор з доручення українського уряду презентував нашу державу в столицях сусідніх країн. З його оповідання можна багато навчитись. І я вчуся.

Відтак ми поїхали до театру.

Такий був кінець сьогоднішнього дня.

— Ох Миките Сергійовичу, оце так мене американці обробили, все з мене стягли, все забрали, а кукурудзою годувати стали. Як відійшов від генеральної ленінської і сталінські лінії, як попустив колгоспи, як злигався з ганахтемськими англо-американськими капіталістичними акулами, пішло в мене все шкеберберть і лишився я, як бачите, і моя країна гола, боса, голодна, на кукурудзі та бараболі.

Микита Хрущов співчутливо похитав головою.

— Ая-я-я-я. Казали ж ми тобі, товаришу, пропадеш без Леніна, без Сталіна, без Москви, як муха в окропі, — і от бачиш тепер, до чого ти догулявся, брате.

При цих словах Микита Хрущов гукнув на свій страж — обстригти, одягти, нагодувати Брось-Тіта, а тоді балак з ним вести. Бо де ж такому, вибачте, босякові-голодранцеві в райських палацах Кремля оберталися!

Помілки, поголили, пострігли, зодягли Брось-Тіта. Тоді він повеселішав, підбодьорився й завів розмову з Микитою і іншими. Розмова була щира, задушевна. Брось-Тіто казав:

— Не виживу я, Микито Сергійовичу, без Комінформу і Москви. Ніяк не виживу. На всій стороні крутив — і не виходить. Американці, так ті, вибачте, сучі сини, три шкури з тебе луплять, та все блоками тебе обступають, душать. А ви ж, Миките Сергійовичу, ваш Радянський Союз, ваша партія, уряд — це ж одна красота! Нічого не хочете, нічого не берете, а все даєте, все звільняєте, всій країні очищаєте. Прошу вас, Микито Сергійовичу, в зв'язку з вищесказаним, не гніватись на мене більше, по-забути старі сварки і чвари, зажити мирною коекзистенцією. Ех, яке то життя тоді піде!

Брось-Тіто зітхнув, а Микита Хрущов прищупив око, потяг пальцями за носа, й задоволено крекнув:

— Харашо!

Микита Хрущов витяг з-за халави півлітрівку перцівки й проголосив з тієї нагоди здравницю за московсько-югославську співпрацю. А потім підписали спільну декларацію про нормалізацію. В декларації вказувалось, що віднині Федеративна Народня Республіка Югославії (ФНРЮ) жене до всіх чортів англо-американців, пориває з ними всякий економічний, ідеологічний, культурний і інший зв'язок, і віddaє себе під благословленний покров миролюбивої, ніколи никому незагрожуючі і непосягаючої на інші землі матушки-Москви, яка, взявши під свою вседержиму опіку ФНРЮ, зобов'язується дати ФНРЮ, тобто Югославії все, крім свободи й незалежності, бо, як довела практика сепаратного від Москви життя ФНРЮ, таку свободу й незалежність несовоєнно використовують англо-американські завойовники й ненажери.

Ше багато чого стояло в тій декларації. Навіть такий пункт, що мав свідчити про велику опіку ССР над Югославією, як надання можливості югославському населенню виїжджати на легку і високоплатну роботу на цілинних і перелогових землях в Казахстані.

Микита Хрущов аж вигукнув з радості:

— Слава югославським громадянам, що їдуть на цілінну.

А тоді себе мац-мац за бік, за обличчя, що по-московському називається „мордою”, за голову та: блим-блім — розплюшив очі.

— Ху, хай тобі біс! — простогнав Микита. — Та це ж

О. Бабій

РОМАН ЗАВАДОВИЧ

(З нагоди 30-тих років творчості)

Вкорінівся в нас погляд, що письменник, який пише твори для дітей і про дітей, є письменником якогось нижчого титула, його твори не належать до справжньої мистецької літератури.

Такий погляд наскрізь помилковий і шкідливий, бо про вартість літературного твору рішає не лише те, про що письменник пише, але й те, як пише; не лише те, з якого джерела черпає письменник теми для творів, але й те, як ті теми втілені в літературний твір.

Твори Андерсена, Дікенса, Марка Твена, Оскара Уайлда чи українського письменника Васильченка, або письменниці Ірини Вільде, не перестають належати до літератури через те, що вони мають тематику з життя дітей, чи молоді, або писані для дітей і для молоді.

Правда, були в нас письменники, які писання віршів для дітей трактували часом, як журналістику, чи ремесло, знижували писання тих віршів часто до невдалої малограмотної писанини, думаючи, що діти й так на віршах не розуміються і всяку дурніцю прочитають. Але були в нас письменники такі, як Іван Франко, що опрацьовували й вигладжували свої твори для молоді так дбайливо, як твори для дозрілих читачів, тому „Лис Микита”, „Коли ще звірі говорили” — належать до справжньої літератури.

До таких письменників, які вміли вдергати свої твори для дітей і для молоді на рівні більш чи менш літературних творів, писаних з любов'ю, дбаючи про культуру слова, належить і Роман Завадович.

Скромний, працьовитий, як бджола, письменник теми своїх творів брав з життя дітей і то головно селянських дітей. Син учителя, походив зі села, він пізнав та полюбив селянську дітвому, а потім сам був учителем, тому світ шкільної молоді був для нього світом найближчим і дорогим. Любов до дітей і до молоді для Завадовича стала музою його творчості, джерелом його тематики, тому керованій бажанням бути собою, бути щирим, природним і правдивим у творчості, не пішов за модним, часто штучним трубленням у воєнні гурппатріотичні труби, а посвятив себе скромній ділянці писання творів для дітей і для молоді.

~~~~~
тільки сон. Ну й диявольський сон! Диви! А гарний сон! Оті коли б здійснювалися сни!

Але, засвітиши лямпу і побачивши на столиці „Правду”, яку він читав ще вчора зверора, Микита Хрущов з досади перехнябив набрякле лицє і всунув ту газету між недодки риби і ковбаси, що лежали прикріті в смітниковому кошику београдської готелевої кімнати.

— Хай викинути, хай не бачать! — проказав сам до се-бе Хрущов і, загасивши світло, перевернувся й знову захрін.

На розкритій сторінці „Правди”, що лежала в смітниковому кошику, був намальований величезний качан кукурудзи, а під качаном напис: „кукурудза — запорука могутності Советського Союзу”.

Виявилось, що дорога, яку вибрав Завадович, правильна, бо для успіху письменника є важним не тільки вроджений талант, але й важним є також і те, щоб письменник писав лише те, про що направду щось знає, щоби письменник вичув світ, поле і межі своєї творчості, був собою, оминав пози й штучності.

Творчості для дітей і молоді посвятив Завадович цілих тридцять років життя й праці і за той довгий час літературний дорібок, доволі великий і багатий так, що оглядаючись назад у свою минувшину, той письменник може сміливо сказати, що його праця, талант і життя не замарновані й не запродані на службу злій, для народу шкідливій сираві, бо овочі його праці знайшли призначення українського суспільства, яке пошанувало його, відзначивши численними статтями в часописах і журналах тридцяті роковини його творчості.

Роман Завадович уродився 1903 року в селі Славна, повіт Зборів, де його батьки учителювали.

Вже в дитинстві малій Роман читав „Лиса Микиту” Івана Франка, журнал „Дзвінок”, видання „Просвіти” й цікавився українською мовою й літературою. Під час вакацій майбутній письменник віїздив часом з батьком у Карпати на Гуцульщину, що давало йому змогу пізнати й полюбити більше свій народ і свій край та спонукало працювати для своєї Батьківщини. У Карпатах під час вакацій застала Завадовича світова війна. Вернувшись уже під гуркіт гармат до рідного села, Роман Завадович записався до гімназії в Золочеві, але мусів утікати з родиною до Закопаного, а потім до Неремиць, бо зі сходу наступала російська армія.

Коли австрійська армія здобула назад Галичину й прогнала російську війська, Роман Завадович закінчив гімназію в Тернополі, а після війни студіював у Львові, зразу в Українськім Таємім Університеті, а потім, коли польська влада примусила терором українців зліквідувати той Університет, Завадович студіював у польськім Університеті.

Ше в гімназії сімнадцятирічний юнак, Завадович почав писати вірші. Свій перший вірш поет-гімназист помістив у журналі для дітей „Світ Дитини”.

Пізніше студент Роман Завадович, у Львові, познайомився з українським вченим й письменником Володимиром Гнатюком, що був коректором журналу „Світ Дитини”, виправляв деякі вірші Завадовича й заохочував молоденського письменника до дальшої літературної праці.

Завадович пильно працював над собою і його вірші набирали що-раз більше оформленості, краси, його мова ставала що-раз більше літературною.

Вихований в греко-католицькій родині, зв'язаний душою з рідним краєм, з населенням Галичини, вирощений і виплеканий в християнськім середовищі, вихований на християнській літературі, Завадович у своїх творах вплітає часто елементи не лише національні, але й релігійні, черпаючи теми не лише з історії й сучасного побуту українського народу, але й з біблії, Євангелія, з релігійних легенд і пісень.

Але дитинство, прожите на селі, вабило його часто, як спомин з юніх днів, весни, і Завадович у своїх творах малював ту сільську природу, серед якої він виростав, ті ліси, річки, ставки, коло яких минали його безжурні

дні дитинства, навіть ті дерева, цвіти і тих звірят, і ті птиці, які він бачив колись очима дитини.

Більшість творів Завадовича має здорову виховну ідею з християнським світоглядом та з національними ідеалами українського народу, тому і не тільки через свою гарну форму, мову, але й через вартісний зміст і за ідеологічні цінності, ті твори належать до найкращих творів української літератури для дітей і молоді.

Тому, що твори свої призначав головно для виховних цілей, а не для „мистецтво для мистецтва”, Завадович свідомо ставався писати просто, ясно, зрозуміло, але ніколи не знижував своєї творчості до вульгарності й примітивізму, в стилі чи в мові і ніколи не знижував рівня своєї творчості до рівня неграмотності й некультурності у засобах творчої праці. В його творах все помічається хоч крихітку творчого зусилля й вичувається руку мистця, який при добрій волі й у відповідних обставинах міг би написати високо вартісні твори не лише для дітей, але й для читачів у зрілом віці.

Завадович умів завжди знайти дорогу до душ і сердець і почування та уяви своїх читачів виразно зарисованими образами і мистецькими засобами, використовуючи засоби народніх пісень, народніх оповідань чи казок. Серед української молоді й дітей можна часто стінути малих читачів, як вміють на пам'ять вірші Завадовича, радо читають їх та декламують або й співають, як пісні. До деяких віршів Завадовича уложили музичну композитори Ярославенко, Безкоровайний, Болтарович.

Але Завадович писав не тільки вірші, драматичні сценки та оповідання, а писав також статті на педагогічні теми. З поміж тих статей на увагу заслуговують статті про Івана Франка і про Володимира Гнатюка.

Впродовж 30-ти літ своєї праці, Завадович був співробітником журналів та збірників: „Світ Дитини”, „Малі Друзі”, „Сонечко”, „Мій Приятель”, „Наше Життя”, „Готуйсь”.

Роман Завадович має легкість віршування, це читач відчує в кожній строфі від самого початку поеми: „Гей як гарно в світі жити, Гей, як чудовий світ! Шепчу трави, пахнуть квіти, сонце світить, ліс шумить, а у лісі, у дубині, над ставочком, при долині, видно хатку, наче гриб, — ніби бігла та й спинилася, над ставочком похилилася, німо дивиться у глиб.” (Хлопці з зеленого бору).

Живучи в Америці, Завадович, згадує рідний край, рідне село, Ремізівці і про людей, звірят, ліс і становок у тім селі, написав збірку оповідань „Сойка Штукарка”.

Письменник у тій збірці розповідає дітям про дідуся Костя, про вояків, горобчиків, про сойку, про видру, що ловить рибу в Ремізовім ставку, про пригоду кунинці та здивачілого кота Мурка і про гарну сарну на галяве. В однім із тих оповідань Завадович говорить:

— „Природа, — то Божа дитина, а людині мати. Крім рідної мами нічого я так не любив, як природу. Кожна співуча пташка була мені другом, кожна цвітка сестрою кожне дерево живою постатею.”

І справді кожне оповідання у тій збірці вчить дітей любити природу, звірят, квіти, дерева, впоює в душі молодих читачів радість життя та віру в його красу.

На своїм шляху Завадович перейшов три етапи творчості.

Перший етап, — то твори писані від 1920 року до 1930

МАН

ПЕРЕКЛАДАЧІ

В південній частині австрійського міста, на березі каналу, стояв готичного стилю монастир, огорожений високим кам'яним товстим парканом, з вузькими темними вікнами він північною частиною підходив до широкого озера. За озером було видно, як асфальтове шосе, обрамляючи берег, губилося між скелястих гір. На шосе закруті з'явилось авто. Обігнувши озеро, воно інвидко йшло в напрямі до перехрестя. Шофер міцно загальмував і авто негайно зупинилося. З цього висів американський офіцер в ранзі підполковника і пішов в напрямі великого білого будинку з написом: „Американська воєнна комендантura міста Х.” Шофер за офіцером ніс дві нові шкіряні валізи, міцно перетяті шкіряним пасом.

— „Дуже добре, пане підполковнику, — промовив до новоприбулого підводячись з крісла капітан, який перечитував документи підполковника. — Прошу, прошу. Я вже заждався на вас... Дуже добре!” — Він тис з приемністю руку, підсовуючи другою крісло.

Наша комендантura, працює досить добре. Всі справи полагоджуємо швидко. Австрійське населення ставиться прихильно і цілковито сприяє нам. Місто спокійне. Всі працюють. Маємо лише деякі турботи від російської комендантury. Там, в їхній зоні діють спекулянти, темні підозрілі персони. Недавно відчинено ресторан з музикою, танцями, горілкою. Але тільки для советського офіцерства. Жінок навезено з ССР. Офіцери такі нахабні, що прямо таки дивується. Хоч гарнізон у нас і невеликий, але з завданнями справляемося. Гарнізон советської зони за наш більший у тричі. А тут, — капітан показав олівцем на мапу, — у них в монастирі якась тюрма. Кого там тримають — невідомо. Звідкільсь привозять, ночами вивозять. Але ми до них не втрачаємося. Права не маємо.” — Підполковник глянув на мапу, потім у вікно. Над озером темною сильветою маячив монастир з сторожевими баштами.

— „Дивний монастир. — продовжував розмову капітан. — Вони в ньому тримають своїх, австрійців та збігців, що дісталися до них у руки. Зрештою то не

року. У творах Завадовича з того часу ще відчувається деяку невправність у володінню технікою вірша, а в мові вплив галицького діалекту й галицькі, нелітературні наголоси.

Другий етап творчості письменника, то твори писані в роках 1930-1939. В тих роках техніка віршів Завадовича удосконалена, мова літературно збагачена.

До третього етапу творчості Завадовича належать твори, видані на вигнанні, у деяких письменник часами володіє віршем просто майстерно, у прозових творах виявляє часто талант справжнього письменника прозаїка.

У своїй автобіографії Завадович писав про себе:

— „Мое життя — звичайна собі дорога, без крутих поворотів, без підйомів на круті шпилі і без упадків, у глибокі яруги. Воно походить на подільську річку, що непреривно тече до свого моря і працьово обертає всі млинські кола, скільки б їх не було на її шляху”.

Ці слова Завадовича найкраще характеризують і його життя, і творчість. —

наша справа. Самі побачите. Щодо збігців — вони ж повертаються на рідину землю. То є цілковита їхня справа. Ми мусимо допомогти їм — таке наше завдання.”

Наступного дня капітан передав новопризначенному команданту американської зони, підполковнику Мензесу всі справи, а третього дня вже від'їхав, згідно з наказом до своєї частини. Відрядивши капітана, підполковник Мензес вигідно сів у крісло, запалив сигару, розгорнув мапу міста і заглибився в ней. Товстою синьою росою зазначив район власного гарнізону, а червоним олівцем окреслив район росіян. Потім позначив деякі об'єкти, які мали значення для комендантury з військового боку. Довго чомусь зупинив свой погляд на розташуванню монастиря.

До пізної ночі вивчав Мензес мапу міста.

Минало декілька днів. В американській зоні розпочала вже працювати зорганізована американцями хлібопекарня, відчинено дві крамниці, населення перейшло потребінну реєстрацію, приділ харчів збільшено. Щодня прибували військові авта з різним крамом, одягом, іншими потрібними для населення речами. Дітей забезпечено спеціальним харчовим придлом. Населення було задоволено і залюбки йшло до праці — віdbudovugati знищенні війною місто.

Одного дня підпоковник виїхав автом до советської зони. За приписами потрібно було познайомитись з комендантом советської зони.

Шофер підпоковника, українець з збігців, що працював при американській армії біля 2 років, спритно розвернув машину і зупинився перед комендантурою.

— „Добрій ранок, пане підполковнику! —

— Добрій ранок, бой Петерс, — привітливо відізвався Мензес, всідаючи до авта. — Ідемо, Петерс, до російської зони. До комендантury. —

Петерс почервонів, але нічого не сказав. Він не любив зустрічатися з росіянами. Почуття збігця завжди підказувало йому, що від них треба чекати тільки якоїсь небезпеки, або підступу. Але обов'язки шофера і перекладача зобов'язували.

На півдорозі до советської комендантury авто зупинив гурт советських офіцерів. Вони крикливо між собою говорили, розмахували руками, показували на авто.

Серед них був і комендант російської зони майор Пірогов. Привітався за військовим звичаем. Тиснучи підпоковникові руку, фамілярно розмовляючи майор Пірогов підвів Мензеса до своїх „соотечественників”. Серед гурту офіцерів стояло також і двоє у цівільному.

— Знайомтесь. Начальник монастиря, капітан Сериков, — відрекомендував первішим Пірогов Мензесові схожого на борця капітана.

— Льойтнант Свєчкін, старший льойтнант Лопаткін, Шкуркін... А це наші перекладачі, майор... кхе... кхе... товаріші Пуркін і Сухін...

Підпоковник Мензес спокійно привітався з офіцерами і глянув на перекладачів. Ті нахабно дивилися на підпоковника, не вимаючи цигарок з уст. Від деяких офіцерів несло горілкою. У одного з перекладачів Мензес помітив під плащем малинові відзнаки.

— Містер, майор Пірогов, — звернувся підпоковник

до совєтського коменданта. — Нам треба обговорити одну маленьку справу. Розмову перекладе шофер Петерс.

— З великою приємністю — відповів Пірогов англійською мовою, відходячи набік. За ним відійшов і Мензс. Обидва коменданти говорили недовго. Потім повернулися до гурту. Зустріч закінчилася. Салютуючи, підполковник сів до авта і від'їхав до комендантури.

Совєтські офіцери пішли своїм напрямом.

— Шо з вами, бой Петерс? — запитав Мензс шофера, обличчя якого споважніло і насупилося. — Невже вас так засочили совєтські офіцери?

— Ні, містер підполковник. Я їх бачив у себе на батьківщині кожного дня. Знаєте, що я родом з України. Мене зацікавив один з перекладачів. Я його вже колись бачив.

— Який? Чому він вас так зацікавив? Де ви його бачили?

— зацікавився підполковник.

— Одного я знаю. Він був комендантом концтаборів на Ухті, у якому я перебував. Прізвище його Крацев, — він був засуджений за бандитизм на 10 років. Комендантів політичних концтаборів НКВД завжди призначає найжорстокіших бандитів. А тепер... бачу його тут, та ще й перекладачем. Це все неズроста. Оце так зустріч. Я його відразу впізнав, а він мене, здається, ні. На Ухті нас було тисячі.

— Так, так. Дуже цікаво! — задумливо проговорив підполковник. Авто зупинилося проти комендантури.

— Сьогодні ви мені, бой Петерс, будете на потрібні. Можете відпочивати. А в разі потреби, я повідомлю...

Підполковник швидко пішов до будинку. В кабінеті набрав номер телефону головної квартири, довго щось говорив, а потім сів за стіл, витяг теку з паперами і розпочав її вивчати. Читав до глибокої ночі. Іноді робив деякі помітки, або відкладав папери на бік.

Дні минали одноманітно, не порушуючи спокою маленького австрійського містечка Х. Щодня відбувалася зміна охорони в американському секторі. Щодня над будинком советського коменданта ранком підносився у повітря червоний прапор і криваво лопотів на вітрі. О 18 год. дня з советської зони на американську долітали звуки советського гіму, — розводили варти.

Несподівано одного ранку спокій містечка Х порушенено.

Не вбіг, а влетів до американської комендантури місцевий ювелір. Великою хустиною він обтирав спінніле обличчя, а перелякані очі бігали на всі боки.

— „Пане офіцер, містер, бой офіцер, — дрижачим голосом звернувся ювелір до вартового льотнанта. — Мене ограбовано. До нитки. Забрано всі мої заощадження і чужі речі: золото, доляри... Всі годинники. Шо робити? Допоможіть! — Ювелір знеслено сів на крісло.

Вартовий спохварився.

— Хто ограбував? Коли, як?

Та від переляканого ювеліра нічого не можна було докладно дізнатися. Вартовий негайно повідомив підполковника. За чверть години шофер Петерс переклав до дрібничок оповідания ювеліра. Грабівників було четверо. Два з них — у цивільному одязі, інших два у військовому. Уніформа американська. Всі розмовляли англій-

ською мовою. Підполковник насторожився. Грабівників, пояснював ювелір, найбільше цікавило золото, обручки, годинники. Одяг та інше не цікавило. Забрано не тільки нові, але і всі старі годинники. Грабівники забрали навіть всі запасові частини. Годинники чи не найбільше зацікавили підполковника. Був також заскочений і тим, що грабівники мали американську уніформу. Але свої думки здергав при собі.

Наступної ночі стався ще один грабунок. Бандитів переслідували американські патрулі, але вони десь зникли, немов крізь землю провалилися. Під ранок з-за рогу вулиці поранено молодого американського льотнанта, що перевіряв варту.

— „Ол-райт! — злісно промовив підполковник, підписуючи чергове звідомлення до вищого командування, не на жарт стурбованій бандитськими вчинками. Серед населення повзли чутки, що американські вояки грабують цивільне населення.

Підполковник наказав посилити нічну варту, зарядити додаткові дозори, докладніше перевірити нічні перенустки. Але ніяких слідів грабівників не знайдено. Після поранення офіцера грабунки втихили. Декілька днів у місті запанував спокій. Але наступного тижня відбувся зухвалий напад на міський склеп з американськими харчами. Тієї ж ночі відбувся напад і на магазин з одягом у советській зоні та обстріляно з автоматів советську комендантуру. Під час розслідування виявилося, що при нападі на склеп з харчами в американській зоні охорону було унешкоджено та обеззброєно. Харчі навантажено на дві великі автомашини. Машини зникли у невідомому напрямі, десь біля монастиря. Потім їх помічено на шосе за озером. Їхали з недозволеною швидкістю. Фари затемнені. На вимогу американської варти зупинились, з авт спинуло чергою автоматних стрілів. В советській зоні було тільки намагання ограбувати. Двері виломано, але одягу не забрано, бо советська охорона відігнала грабівників стрілами. За свідченням охорони грабівники були одягнені в однострої американських вояків. Грабунок відбувався мовчкі. Все наперед розглянуто. Говорило лише двоє в уніформі американських офіцерів. Розмова англійська.

Знову на чотири дні в місті затихло. Лише біля монастиря щопочі було чути якісь стріли. Підполковник Мензс два рази відвідував коменданта советської зони Пірогова, з яким досить довго обговорював бандитські грабунки. Він пропонував разом зайнятися розслідом, але Пірогов категорично ухилився. На пропозицію Мензса посилити нічну варту та дозволити американським дозірцям час-до-часу переходити ночами по советській зоні Пірогов заявив, що в тій справі йому потрібно домовитися з вищим командуванням, обіняючи вжити всіх заходів, щоб допомогти зловити бандитів.

— Але — зауважив на останку Пірогов, — як їх зловити, коли грабунки виконують американські вояки, під керівництвом офіцерів. I... напевно про те знає також і американська комендантура.

(Продовження буде).

**ЧИТАЙТЕ, ПОШИРЮЙТЕ ТА ПРИЄДНУЙТЕ
НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ „ВІСНИКА“**

A. Орликівський**ЗАНЕДБАНА ДІЛЯНКА**

(До питання друку споминів із ділянки дипломатичних зносин Самостійної України 1917-23 рр.)

Від якогось часу в нашій пресі появляються статті — спомини людей, що в пам'ятні роки 1917-23 були на державних посадах в нашому державному політичному апараті, особливо в ділянці дипломатичних зносин України.

Появу таких статей — споминів треба вітати. Треба радіти, що частина нашої преси виявляє зрозуміння до цієї справи та не шкодіють місця в своїх пресових органах на друкування цих матеріалів великого історичного значення.

Bo ж на превеликий жаль, ця ділянка нашої історії — останнього періоду державності України ще далеко не досліджена, хоча вже до нині появилось дещо друкованіх праць та статей в різних наших газетах та журналах.

А час іде і не зупиняється та з ним ідемо й ми усі старші, молодші та молоді.

Історія дипломатії та дипломатичних зносин кожної держави це не лише її урядові державні політичні акти, чи події більшого або меншого значення, це теж і часто оці дрібні, на перший погляд, події, переживання наших дипломатів і політиків, їхні розмови, які творять велику цілість зносин держави із державою, народу з народом.

В кожній державній нації її високі постаті — різьбарі своєї національної політики, на скілу своєї життєвої кар'єри пишуть спомини із цих часів, складають своєрідний літопис із своєї державної служби нації та державі, що стає вічним історичним пам'ятником, новим цінними думок, переживань, оцінок, поглядів на минулі події, що доторкали безпосередньо дану країну.

Праці — пам'ятники політиків різних держав та народів є рівночасно і своєрідною школою, що може мати великий вплив на кристалізацію поглядів, витворення певної політичної традиції в зносинах даної держави з другою, що є великою поміччю у веденні дипломатичної праці новим та новим поколінням політиків, які спираються на минувшині, можуть краще укладати майбутність та краще удосконалювати шлях розвою своєї держави серед других народів.

І саме з цих міркувань статті спомини наших політичних діячів, слід вітати, вони бодай частково виповнюють прогалини цієї ділянки нашої історії та колись може дійдути вміщення їх в одному збірникові — книжці, і поможети нашим дослідникам — історикам в студіях, заощадити багато часу. „Вісник”, як орган громадсько-політичної думки, друкуючи статтю — спогад І. Косаренка-Косаревича про його працю в дипломатичній місії в Скандинавії, радо друкуватиме спогади на цю тему.

КАРТА ЗЕМЕЛЬ УКРАЇНИ

Видання Ліги Американців Українського Походження в Шикаго.

Досі наші наукові установи і політичні організації не звертали уваги на важливість такого інформативного матеріалу, як мапа України.

Доціюючи пекучу потребу видання політичної мапи Земель України для американського світу та її українців, які проживають в Америці, Ліга Американців Українського походження в Шикаго, як стейтова Філія УККА на чолі з її головою П. Іваном Дужанським взялись за реалізацію цього діла і в порозумінні та згодою УККА, своїми власними коштами видала мапу Земель України. З оголошень в пресі та з летючок громадянство наше довідалось про появу в продажі мапи Земель України, яку продає і розсилає на продаж Ліга Американців Українського походження в Шикаго. Про потребу та ціль і значення мапи, голова УККА проф. Лев Добрянський випав окрему заяву, яка є долучена до кожної мапи. Мапа видрукувана на гарному папері величинною 29-42 см, в гарних фарбах, в синій обгортці. Мапа Земель України є політичною мапою з усталеними кордонами останніх договорів після 2-го Світової Війни і зроблена на основі мапи України Державного Картографічного Відділу у Вашингтоні. На мапі поза усталеними державними кордонами рисками позначено, поза політичними кордонами території, на яких жило або живе ще українське населення, наскільки формат мапи на це дозволяє. Для яснішого представлення території, на якій живуть українці з боку уміщено мапку етнографічну, яка інформує глядача про територію, на якій поселені українці, поза політичними кордонами України. Поява мапи Земель України викликала живе зацікавлення серед громадянства так нашого міста, як і околиці та цілої Америки, серед організацій та установ, зокрема. А поруч з зацікавленням з'явились різні критичні зауваження.

Неприхильні особи до цієї важливої і корисної ініціативи Ліги Американців Українського Походження пропускають серед населення думки, що немов би мапа буда зроблена на основі советських картографічних матеріалів і як така не обіймає деяких територій поселення українців, промовчуючи про мапу етнографічну поміщену при головній мапі, яка в дуже яскравих красках пояснює поселення українців поза політичними границями України. Закінд, що мапа України зроблена на советських зразках є неправдивий, бо як я довідувався в цій справі то вона є зроблена на основі мапи України Державного Картографічного Відділу у Вашингтоні.

Замітки деяких громадян, що деякі території України, а зокрема Західної України, як Лемківщина, Посяння, Холмщина, Полісся та Кубанщина т. і. не впійшли в граници України а це тому, що Кarta Земель України є картою політичною і обіймає землі усталені останніми політичними договорами після другої світової війни.

Включення українських територій, досі не включених до України могло б викликати протест заинтересованих держав про порушення договорів, укладених ЗДА. Пере-важаюча більшість нашого громадянства прийняла з великим зацікавленням видання мапи земель України,

СКЛАДАЙТЕ ЖЕРТВИ**НА****ПРЕСОВИЙ ФОНД „ВІСНИКА“**

висловлюючи признання Лізі Американців Українського Походження.

Мапа Земель України, на мою думку, має і свої недоліки або недогляди чи помилки. Я вважаю, що треба було б подати на мапі про кількість населення України, величину території, густоту залюднення, природні багатства, економічні дані.

Треба лише повітати ініціативу Ліги Американців Українського Походження в Шикаго за видрукування такої мапи, яка повинна знайтись в бібліотеках, університетах, школах, інститутах, в музеях та політичних і громадських установах, фундована нашими організаціями і установами та приватними особами, як дарунок для вичленених інститутів. Кожна організація чи Товариство повинно закупити деяке число цих мап та вислати до Американських Інститутів чи навіть осіб, які займаються політичними справами або є прихильниками Вільної Української Держави. На мою думку кожний свідомий українець чи українка повинні мати в своїй хаті мапу України, яка нагадуватиме нам про Батьківщину і обов'язок перед нею.

І. М-ко.

БІБЛІОГРАФІЯ

ПЕРШИЙ АНГЛОМОВНИЙ ДОВІДНИК ПРО УКРАЇНЦІВ В ЗДА

Сторін 336, ціна три долари.

Перший раз на терені ЗДА англійською мовою др. Вереш видав довідник українських установ, організацій, товариств та довідник поодиноких осіб, для інформації американського світу про українську спільноту в ЗДА.

Очевидно, перше видання не обійшлося без недоліків.

Вступ написав проф. Колюмбійського Університету Клеренц А. Менінг, про історію української еміграції, ред. Василь Мудрий, Колодій написав про географію України, др. Стецюк про українську літературу, проф. Димінський про економіку, проф. В. Дорошенко про історію України.

Визвольний Шлях — Суспільно-політичний і науково-літературний місячник — за травень 1955 р.

Дмитро Дорошенко: Історія України 1917-1923 рр. в двох томах. Видало Видавництво „Булава“ в Нью Йорку, яке випустило ряд видань Вячеслава Липинського, як „Україна на переломі“, „Листи до братів Хліборобів“, „Покликання варяг“. Видавництво „Булава“ має на меті перевидати всі твори Вячеслава Липинського.

Д. Донцов: Похід Карла XII, на Україну, видано Союзом Українців у В. Британії 55 ст.

БЮЛЕТЕНЬ Н.Т.Ш. ч. 8 за травень 1955 р., Нью Йорк, містить матеріали других звичайних зборів НТШ в Нью Йорку, про діяльність, видання, бібліографію й т. п.

Український Квартальник УККА — том XI ч. I, 1955 містить про Україну і ОН та том XI ч. 2 за 1955 р., містить про його десятиріччя. Редактор квартальника проф. Мик. Чубатий склав цінний англійський ІНДЕКС матеріалів, вміщених в квартальному від 1944 до 1954 р.

Українен Індепенденц Дей, — видання УККА з нагоди відзначення в ЗДА свята державності України, з проклямациями сенаторів, послів, губернаторів та майорів

міст та відбитками її знимками тих урочистостей й документів.

Роман Якемчук: Україн ен дроа інтернаціонал, Лувен-Бельгія 1954 р. у французькій мові про міжнародні відносини України від 1917 р. по 1945 р., й до цієї. Автор докладно аналізує всі конституції України, включно з змінами конституції УРСР в 1934 р., за якою Україна увійшла до Об'єднаних Націй. В книзі подано літературу в цім питанні.

Джон А. Амстронг: Український Націоналізм 1933-1945, Нью Йорк, Колюмбійський Університет Прес 1945 р. 322. Темою книги є докторська дисертація автора в Колюмбійському Університеті. В основу покладено зіяння з переслухань й тому іноді помітна на об'єктивність автора, який також не використав багатьох краєвих матеріалів, доступних на еміграції. На сторінці 79-й автор в цілості подає в перекладі на англійську мову Акт проголошення відновлення української держави 30 червня 1941 р., за підписом тодішнього Голови Уряду Яр. Стецька оцінюючи той акт, як рішучий виступ Бандери проти Німців.

УВАН — видала в серії своїх АНАЛІВ твір проф. Повстенка про Софійський Собор із богатим ілюстраціям і англійським скороченим змістом.

Др. О. Соколович

Високоповажаний Пане Редакторе!

Дозвольте мені, за посередництвом Вашого цінного журналу, висловити мою найсердечнішу подяку всім Інституціям, Товариствам, Організаціям та окремим особам, що ласкаво вшанували 35-ліття моєї наукової діяльності.

З глибокою пошаною до Вас

Олександр Оглоблин

8. VI. 1955 Лудлов.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ „ВІСНИКА“

Передплата на рік \$4.00

Передплата на півроку 2.25

Ціна окремого примірника ..... .50

Всі передплати, зокрема з Канади, треба надсилати грошевим переказом (монет ордер), або в звичайних листах, на адресу адміністрації журналу.

Банкові чеки й грошеві перекази треба виповнювати на адресу:

“V I S N Y K”
R. O. BOX 304, Cooper Sta., New York 3, N. Y.
O. D. F. F. U.

Про всякі зміни адреси прохаемо негайно повідомляти адміністрацію, рівночасно подаючи і свою дотеперішню адресу.

Адміністрація.

“ВІСНИК” — ОРГАН ООЧСУ

Редактує Колегія

Головний редактор

I. Вовчук

Друкарські помилки в статті Проф. Н. Полонської-Василенко „Професор Др. О. Оглоблин”. („Вісник”, 1955, травень, ч. 5/79).

Ст. 25, рядок 3 знизу, надруковано: Лукашевич; треба: Лашкевич. Ст. 26, рядок 41 згори, надруковано: учні, треба: учень. Ст. 26, рядок 7 згори, надруковано: „Нариси української; треба: „Нариси з історії української. Ст. 26, рядок 24 знизу, надруковано: політичною; треба: помітною. Ст. 29, рядок 14 згори, надруковано: Слабенко; треба: Слабченко. Ст. 29, рядок 17 знизу, надруковано: Макаревич; треба: Маркевич. В спогадах В. Косаренка-Косаревич, (Вісник ч. 4/78 квітень 1955) на ст. 23 надруковано: „намагаються використати русофіли”, а має бути: росіянофіли. Надруковано „Платов”, а має бути: „Полтов”. В цьому числі на ст. 3 надруковано 7. VII. 55., а має бути 7. VI. 55.

НА ПРЕС. ФОНД „ВІСНИКА”

Відділ Картарет

По \$1.—: Мирослав Гндзік, Осип Глушник, Михайло Хомут, Володимир Смеречинський, Михайло Побудинський, Іван Петришин, Мілян Ільницький, Іван Глушник, Демко Сенюк, Ярослава Ткачук, Володимир Рубас, Михайло Шманько, Василь Хомут, Розалія Теребецька.

Нью Йорк

Семен Костів \$1, П. Пелех \$3, Ольга Нагірна \$1, Ярослав Опрыско \$1, П. Василевич, Струттерс \$2—.

НА „КОЛЯДУ” 1955 Р. ЗЛОЖИЛИ:

Відділ ООЧСУ в Пітсбурзі

По \$10.—: о. А. Борса, Олекса Голубяк.

По \$6.—: Михайло Баран. По \$5.—: Карло Полатайко, Станислав Солоткий, Максим Кривоніс, Осип Полатайко, Атаназій Боднар, Дмитро Мельничук, Теодор Котула, Микола Турчин, Осип Городинський, Клим Маланій, Леон Чабан, Григорій Бородиця, М. Дзюдух, Микола Франко, Ксеня Галас, Іван Гінчак, Ізидор Луковський, Михайло Комічак, о. Андрій Двораківський, Пилип Перкун, Микола Фір, Родина Зваричі, Павло Гук, Василь Джуган, Дмитро Гошва, Артур Миклори, Осип Качурак, о. Насєвич, І. П. Федан, Степан Вацік, Михайло Любинецький, Іван Мартін, Теодор Филипів, Михайло Землідух, Степан Мандух, Василь Головецький, Михайло Пирожак.

По \$4.—: Андрій Плюта. По \$3.—: Михайло Венгрин, о. Микола Харіщак, Михайло Усик, Петро Добош, Микола Юхнівський, Василь Садовий, Антін Шмуль, Петро Шагала, Степан Зasadний, Юрко Боберський, Анна Петрик, Теофіль Конецький, о. В. Пашківський, Осип Вертилецький, Метник Гнядик, Дмитро Гнатів, Микола Салогуб, Петро Вельгош, Юрко Турчин, Дорофей Кіров, Анастазія Семенов, Михайло Стефурак, Михайло Бібік, Петро Годованець, Укр. Горож. Клуб, Петро Павлік, Петро Зелінський, Осип Ганс.

По \$2.—: Петро Яцишин, Василь Максимович, Др. А. Луцький, Осип Панів, Леон Яній, Лесь Заліщук, Михайло Лабаній, Петро Глутковський, Семен Гулатов, Олександер Хроменко, Василь Микитюк, Василь Брикета, Андрій Путяк, Василь Ференц, Василь Курман, Михайло Дуткевич, Федір Місіць, Михайло Козак, Володимир Коваль, Микита Правник, Митрофан Борисенко, Катерина Баган, Валентин Олійник, Петро Бліш, Михайло Децик, Павло гірник, Дмитро Граднік, Микола Вільховий, Михайло Крупа, Іван Белз, о. Е. Весоловський, Юрко Шестюк, Михайло Роз, Володимир Сівицький, Прокіп Шестюк, Василь Пельницький, Панько Плакс, Іван Роздай, В. Фанок, Олег Баран, Mr. Семко, Григорій Смолин, Dr. E. Юхнович, Петро Щерба, Михайло Пипін, Михайло Львівський, Катерина Дикун, Петро Кіця, Іван Гіщак, Іван Качурівський, Степан Кріль, Микола Федишин, Лев Змійовський, Михайло Кунджаква, Степан Гундяк, Павло Германський, A. Бусовський, Іван Лігашевський, Василь Павлик, Евген Іллінський, Павло Компанієць, Михайло Гуряк, Степан Зорій, Михайло Мішух, C. Спінда, Френк Гоусон, Іван Матвійчак, Дмитро Саломчак, Михайло Пітух, Іван Когут, Платон Кіриченко, Михайло Дяк, Микола Дуркач, Іван Білонога, o. Ольгін, Ілля Різник, Петро Телега, Теодор Ковалік, Михайло Остановський, Іван Єнков, Василь Каліта.

хайло Крупа, Іван Белз, o. E. Весоловський, Юрко Шестюк, Михайло Роз, Володимир Сівицький, Прокіп Шестюк, Василь Пельницький, Панько Плакс, Іван Роздай, В. Фанок, Олег Баран, Mr. Семко, Григорій Смолин, Dr. E. Юхнович, Петро Щерба, Михайло Пипін, Михайло Львівський, Катерина Дикун, Петро Кіця, Іван Гіщак, Іван Качурівський, Степан Кріль, Микола Федишин, Лев Змійовський, Михайло Кунджаква, Степан Гундяк, Павло Германський, A. Бусовський, Іван Лігашевський, Василь Павлик, Евген Іллінський, Павло Компанієць, Михайло Гуряк, Степан Зорій, Михайло Мішух, C. Спінда, Френк Гоусон, Іван Матвійчак, Дмитро Саломчак, Михайло Пітух, Іван Когут, Платон Кіриченко, Михайло Дяк, Микола Дуркач, Іван Білонога, o. Ольгін, Ілля Різник, Петро Телега, Теодор Ковалік, Михайло Остановський, Іван Єнков, Василь Каліта.

По \$1.—: Андрій Венгрин, Іван Іваноньків, Михайло Іваноньків, Марія Баранецька, Ярослав Баранецький, Григорій Бір, Осип Глібун, Теодор Васько, Теодор Дмитренко, Сабіна Ковач, Андрій Сливчук, Микола Більський, Теодор Симоненко, Роман Спільнік, Василь Ткачук, Михайло Щербяк, Андрій Волос, Анатоль Борисенко, Антін Борисенко, Максим Чорній, Федір Дудар, Іван Кузьо, Олекса Трухан, Роман Мураль, Микола Мураль, Василь Стець, Петро Сенів, Дмитро Головатий, Іван Процик, Дмитро Осадців, Антін Лубів, Микола Іванів, Семен Рапчинський, Mr. Енгель, Петро Добростан, Микола Марців, Іван Сало, Василь Гула, Іван Качмар, Mr. Тріса, Михайло Олійник, Михайло Федорів, Михайло Ремяк, Василь Пюрко, Микола Баранів, Іван Федарів, Марія Мікитюк, Анна Гуляш, Марія Кузьо, Василь Стефанович, Дмитро Нагайський, Юліян Радиш, Михайло Гентош, Петро Даник, Микола Бохонок, Іван Понятовський, Григорій Пацьора, Петро Федишин, Іван Канонюк, Михайло Біскуп, Петро Кочірка, Даниїл Андрейчук, Олексій Косак, Василь Хоць, Даниїл Копчак, Харитина Сикула, Евстахій Кабай, Іван Кійовський, Осип Проць, Ева Ткаченко, Степан Сердюк, Микола Жуль, Степан Орга, Андрій Чудак, Володимир Гусак, Іван Проненко, Василь Руданський, Іван Папінчак, Григорій Басараб, Володимир Цьоць, Юрій Косарич, Василь Косарич, Сорока-Клюб, Мері Гус, Іван Отчич, Андрій Матвійчук, Дмитро Сникелик, M. Дідуш, Василь Пук, Петро Рад, Григорій Мікитка, Петро Місько, Степан Харітон, Іван Чава, Теодор Харітон, Теодор Претко, Джан Сторгес, Андрій Козяк, Іван Косаняк, Евген Чучман, Михайло Шудло, Василь Голембін, Константин Хома, Михайло Зилюнка, Матвій Семків, Василь Кріпак, Dr. Борис Базилевич, Петро Івашко, Павло Скрабут, Іван Скрабут, Осип Прокопік, Анна Прокопік, Микола Солтис, Антін Гарачмак, Михайло Сепеляк, Петро Донаці, Софія Домін, Теодор Сарняк, Антін Цьолко, A. Банчер, Лука Михалік, Осип Бондра, Анастазія Каталік, Евген Сквір, Богач, Катерина Яворська, Ярослав Керницький, A. Деркач, Параскевія Хома, Марія Сорока, Іван Комінко, Іван Федорчак, Андрій Маркович, Михайло Швець, Марія Лобур. По \$0.50: Марія Мураль, Марія Вітковська, Іван Веньгрин.

Патерсон Н. Дж.:

По \$5.—: Антін Зелінський, Сергій Вілярський, Василь Гойк, Микола Федин, Михайло Озарук.
(Продовження в наступному числі)